1- باب   تور پروگراممىسى لايىھەلەشتىن ئومۇمىي بايان

بۇ بابنىڭ مۇھىم نۇقتىسى:

- مۇلازىمەتچى ۋە ئابونت ئوقۇمى .
- ھەركەتچان تورىبەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپى.

1.1 تور پروگراممىللىرنى لايىھەلەش تىللىرنىڭ كېلىپ چىقىشى

XX ئەسىردىكى تەرەققىياتى ئەڭ تېز، كۆلىمى ئەڭ چوڭ ،قاپلىنىش دائىرسى كەڭ تېخنىكىلاردىن قايسىللىرى بار ؟

مىنىڭچە ئىنتېرنىتنىڭ بارلىققا كېلىشى .

ئىككى كومپيۇتېر بىۋاستە ئۇلىنىپ دائىرىلىك تور بارلىققا كەلدى ،بۇ كېڭەيتىلىپ Enternet بارلىققا كەلدى،ئىنسانىيەت شۇنىڭدىن باشلاپ تور دەۋرىگە كىردى .

Enternet توردەپمۇئاتىلىدۇ،ئەسلىدە 1969-يىلى ئامېرىكا دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى ئالىي تەتقىقات ئىدارىسى ARPANET تورىنى ئاچقان، 1987-يىلى ئامېرىكادۆلەتلىك پەن-تېخنىكايېغىنىدا تەۋسىيە قىلىنىشى بىلەن ھەربىي ئىشلاردا ئىشلىتىشتىن باشقايەنەئىلىم-پەن تەتقىقاتى،خەلق ئىشلىرىدىمۇئىشلىتىلدى،بۇبۇگۈنكى Enternet تورىنىڭ ئىپتىدائى ھالىتى ئىدى .

1994-يىلى 4-ئايدا جوڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسى كومپيۇتېر تور ئۇچۇر مەركىزى ئىنتېرنېتىغا كىردى .

يېقىنقى بىرنەچچە يىلدىن بىرى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلدى،ھەريىلى ئىنتېرنېتقا كىرگەن كومپيۇتېر سانى ھەسسىلەپ ئاشتى .

نۆۋەتتە تەمىنلەنگەن تور مۇلازىمەتلىردىن Www,Email,ftp،ئاخبارات گۇرۇپپىسى، Telnetيىراقتىن كىرىش مۇلازىمىتى قاتارلىقلار بار. بۇنىڭ ئىچىدە Wwwۋە Email مۇلازىمىتى ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدۇ .

Www (World Wide Web)ئۇلانما تور دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ئەسلىدە 1989-يىلى ياۋروپادىكى(كۇۋانت) فىزىكا تەجرىبخانىسىدا تەتقىقاتچىلار ئارخىپ ماتېرىياللارنى ئۆزئارا يوللاپ ئىشلەتكەن ،بۇنى تەجرىبخانىدىكى فىزىكا ئالىمى TimBerners-Lee ئوتتۇرغا قويغان . Wwwبارلىققا كېلىشىنىڭ ئالدىدا ئىنتېرنېت ئىلىم- پەن تەتقىقاتى ۋە ھەربىي ئىشلاردىلا ئىشلىتىلگەن .

Wwwنىڭ قىزىقتۇرشى بىلەن ئىنتېرنېت ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىپ تۇمەنلىگەن ئائىلىلەرگىچە كىردى .كىشىلەرنىڭ ئۆگىنىش،خىزمەت ،ئالماشتۇرۇش ،كۆڭۈل ئېچىشىدىكى ئىنتايىن مۇھىم بىر تەركىب بولۇپ قالدى.

دەسلەپتىكى Wwwتوردا توربەتنىكى ئۇچۇرلار تىنچ ھالەتتە ئىپادىلىنەتتى، ئالايلۇق؛ئورگاننىڭ قىسقىچە تونۇشتۇرۇلىشى،ئۆگىنىش ماتېرىياللىرى قاتارلىقلار ،ئومۇمەن ؛ ئۇلتىراتېكىست بەلگەتىلى HTML(Markup Language Hyper Text)ئىشلىتىلەتتى.

كىشلەر يۇقارقىلارنى HTML ئېلېمېنتلىردىن يېزىق، رەسىم، جەدۋەل، ئۇلترا ئۇلىنىش قاتارلىقلار ئارقىلىق ئىشقا ئاشۇرغان .

HTML ئىنتايىن ئاددىي بولسىمۇ بىراق كەمچىلىكى بار، ئەگەر توربەتنى تۈزەتمەكچى بولغاندا

پەقەتHTML نىڭ ئەسلى كودىنى تۈزىتىش كېرەك.

ئويلاپ باقايلى،ئەگەر ئورگاننىڭ توربېتى --- بىر ئالاقە خاترىسى بولسا بۇنىڭدىكى ئادرېس ، تېلېفون نومۇرى قاتارلىقلار دائىم ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ،بۇنى تۈزىتىشتە ھەمىشەHTML نىڭ ئەسلى كودىنى ئېچىپ تۈزىتىش بەكمۇ ئاۋارىچىلىق ھەم ئاسانلا خاتالىق چىقىدۇ .

ئەگەردە بىركىشى توردا ئۆزىنىڭ ئۇچۇرلىرىنى تۈزىتەلىسە ، بۇ بەكمۇ قۇلايلىق بولغان بۇلاتتى.

ئۇنىڭدىن باشقا دەسلەپكىWww تەمىنلىگەن ئۇچۇر مەنبەلىرىگە ئاساسەن، كىشلەر توردا ئۆزىگە لازىملىق ماتىرىياللارنى كۆرەتتى. ئەمما تور تېخنىكىسىنىڭ تىز سۈرئەتتە تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ «يىراق مۇساپىلىق ئوقۇتۇش»، «ئىلكترونلۇق ماگىزىن»، «ئىلكترونلۇق باشقارما» قاتارلىقلار جۇش ئۇرۇپ راۋاجلاندى .

توردا ئىش بېجىرىش ،ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش قاتارلىق ئالاقىدار ئۇچۇرلارغا ئىرىشىشتەWwwغا بولغان تەلەپ ھەم ئۇنىڭ ئۇچۇن ئورتاق ئىشلىتىدىغان بىرخىل يۇمشاق دېتال ئېھتىياجى كىلىپ چىقتى، مانا مۇشۇنداق ئەھۋالدا تور پروگراممىسى لايىھىلەش تىللىرى مەيدانغان كەلدى.

2ـ1. Www نىڭ خىزمەت پرىنسىپى

1ـ2ـ1. مۇلازىمەتچى دېگەن نېمە ؟ ئابونت دېگەن نېمە ؟

ئاددىي قىلىپ ئېيتساق ؛ مۇلازىمەت بىلەن تەمىنلىگۈچى مۇلازىمەتچى (مۇلازىمىتىر)، تەمىنلەنگۈچى بولسا ئابونت دەپ ئاتىلىدۇ.

ئالايلۇق :بىز بېيجىڭ ئونۋېرستىتىنىڭ تور بېتىنى كۆرىۋاتقان بولساق،بۇ ۋاقىتتا بېيجىڭ ئونۋېرستىتىنىڭ تور بېتىنى ساقلىغان كومپيۇتېر دەل مۇلازىمەتچى(مۇلازىمىتىر) ، ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرى ئابونت بولىدۇ،1ـ1. رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك:

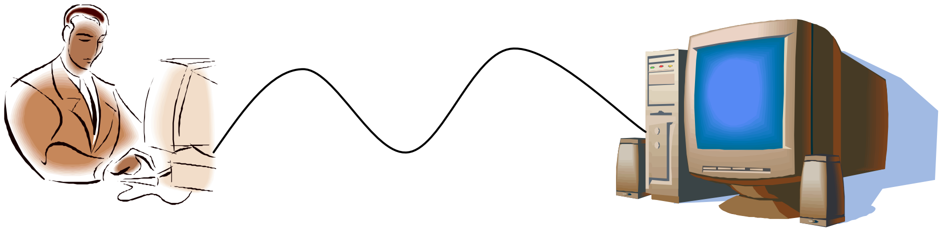

1ـ1. رەسىم : مۇلازىمىتىر ۋە ئابونت

ئەمما مۇلازىمەتچى بىلەن ئابونت مۇقىم ئەمەس، ئەگەر مۇلازىمەتچىنى،ئابونت مۇلازىمەت بىلەن تەمىنلىسە ئۇھالدا مۇلازىمەتچى ئابونتقا ئايلىنىدۇ .ئايرىم ئەھۋاللاردا مۇلازىمەتچى ئابونتقا ئايلىنىشى؛ئابونتمۇ مۇلازىمەتچىگە ئايلىنىشى مۇمكىن .

كونكرېتنى قىلىپ ئېيتساق؛ بىزنىڭ كومپيۇتېرىمىز-ئەگەر بېيجىڭ ئونۋېرستىتىنىڭ توربېتىنى زىيارەت قىلسا ئابونت بولغان بولىدۇ، ئەگەردە Wwwمۇلازىمەتچى يۇمشاق دېتالىنى قاچىلىساق (كونكرېت قاچىلاش ئۇسۇلى 2ـ بابتا) ئۇھالدا باشقىلارتورئارقىلىق بىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزنى زىيارەت قىلالايدۇ. بۇ ۋاقىتتا بىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزمۇلازىمەتچى بولىدۇ،پروگراممىنىڭ يۆتكىلىشى بىلەن كومپيۇتېر مۇلازىمەتچى بولۇشىمۇ ،ئابونت بولۇشىمۇ مۇمكىن.

1-2-2. تىنچ ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپى

تــــــنچ ھــــــالەتتىكى تــــــور بەت دېگىنىمىــــــز -- ھېچقانــــــداق پروگراممــــــا كــــــودى قوشــــــۇلمىغان پەقەت HTMLبەلگىللىرىدىنلا تۈزۈلگەن تور بەتلەرنى كۆرسىتىدۇ .

بۇخىل توربەتلەرنىڭ كېڭەيتىلگەن نامى htmياكى htmlقىلىپ ساقلانغان، بۇخىل تىنچ ھالەتتىكى توربەتلەرنىڭ مەزمۇنى ئۆزگەرمەيدۇ ،ھەرقانداق كىشى خالىغان ۋاقىتتا ئوخشاش بىرخىل مەزمۇننى زىيارەت قىلىدۇ .

ئەگەر تــــور بەت مەزمــــۇننى ئۆزگەرتــــىشكە توغراكەلــــسە ئەســــلى html كــــودىنى ئېچــــىپ تۈزىتــــىپ ئانــــدىن مۇلازىمەتچىگە يېڭىۋاشتىن يوللىنىدۇ .

تىنچ ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپى تۆۋەندىكىدەك :

ســــىزكۆزەتكۈچكە تــــوربەت ئادرېــــسىنى كىرگــــۈزۈپ قــــايتۇرۇش كۇنۇپكــــىسىنى باســــقاندا مــــۇلازىمەتچى ســــىزتەلەپ قىلغــــان تــــوربەتنى كۆرســــىتىپ بېرىــــدۇ. (مــــۇلازىمەتچى ســــىزنىڭ تەلىپىڭىزنــــى قوبــــۇل قىلىپ،كېرەكلىــــك توربەتنى ئىزدەپ تېپىپ سىزنىڭ كۆزەتكۈچىڭىزگە يوللاپ بېرىدۇ) 1-2. رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك:

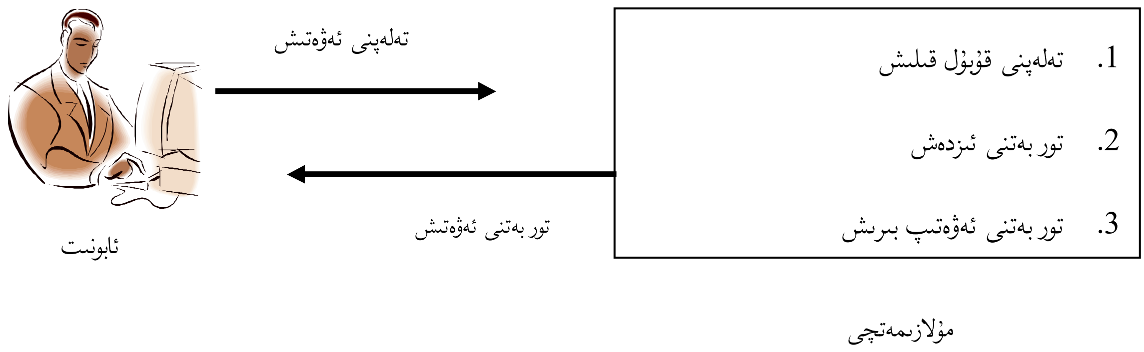

1-2. رەسىم : تىنچ ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپى

1-2-3. ھەركەتچان ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپى

ھەركەتچان تور بەت دېگىنىمىز -- تەركىبىگە html بەلگىللىرىدىن باشقا يەنە، پروگرامما كودىمۇ قوشۇلغان توربەتلەردۇر .

بۇخــــىل توربەتلەرنــــىڭ كېڭەيــــتىلگەن نــــامى لايىھەلــــگەن پروگراممــــا تىللىرىنــــىڭ ئوخــــشىماسلىقىغا ئاساســــەن ئوخشاش بولمايدۇ.

(مەسىلەن : asp دا لايىھەلەنگەن بولسا بۇ ھۆججەت نامىنىڭ كەينىگە asp قوشۇلىدۇ (index.asp)

بىرھەركەتچان توربەتنىڭ مەزمۇنى زىيارەت قىلغۇچىنىڭ ،ۋاقىتنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن ئوخشاش بولمايدۇ .

مەسىلەن:سۆزقالدۇرۇش دەپتىرى ،BBS،پاراڭلىشىش ئۆيى ھەركەتچان توربەتلەر بىلەن ئىشقا ئاشۇرۇلغان.

ھەركەتچان توربەت بىلەن تىنچ ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپىدا ناھايىتى چوڭ پەرق بار.

ســــىز كۆزەتكــــۈچكە ھەركەتچــــان تــــوربەت ئادرېــــسىنى كىرگــــۈزۈپ قــــايتۇرۇش كۇنۇپكــــىسىنى باســــقاندىن كېــــيىن مــــۇلازىمەتچى ســــىزنىڭ تەلىپىڭىزنــــى قوبــــۇل قىلــــىپ كېرەكلىــــك تــــوربەتنى ئىــــزدەپ تاپىــــدۇ ،ئانــــدىن شــــۇ تــــوربەتتىكى پروگراممىنــــى ئىجراقىلــــىپ بولــــۇپ تــــىنچ ھــــالەتتىكى تــــوربەتكە ئايلاندۇرىــــدۇ،بۇ تــــىنچ ھــــالەتتىكى توربەتنى سىزنىڭ كۆزەتكۈچىڭىزگە يوللاپ بېرىدۇ . 1-3.رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك :

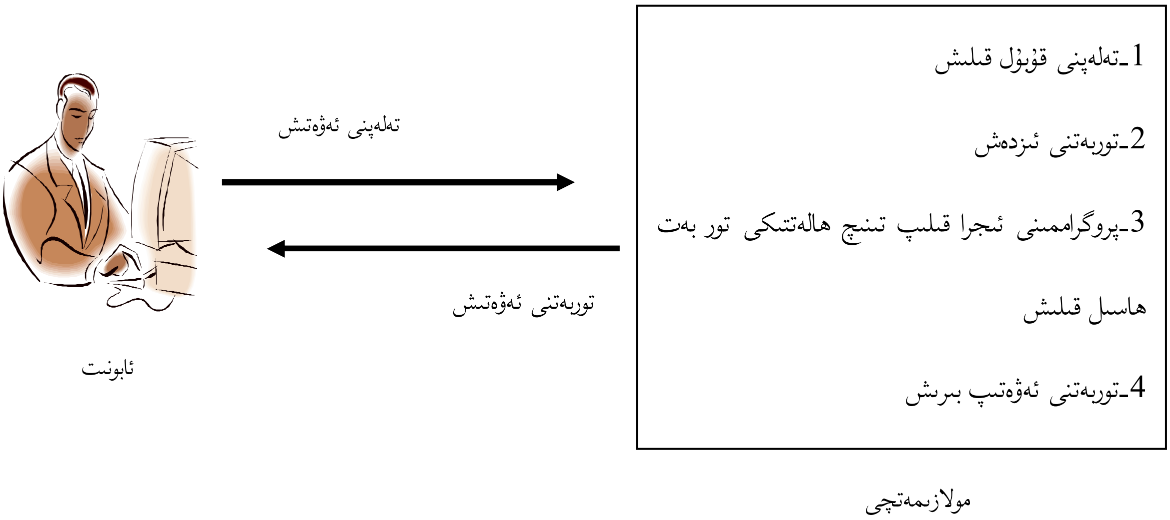

1ـ3. رەسىم : ھەركەتچان ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپى

1ـ3. نۆۋەتتىكى ئاساسلىق تورپروگرامما لايىھىلەش تىللىرى

نۆۋەتتىكى ئاساسلىق تورپروگرامماتىللىرىدىن php, aspۋەjsp لەر بار.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا ؛ asp,phpۋەjsp لارنىڭ ھەممىسى html بىلەن كىرىشتۈرۈلگەن بولىدۇ .

ئەگەرئۇلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ ئاساسلىق ئىلغارلىقنى دېسەك aspئۆگىنىشكە ئاسان،ئىشلىتىشكە قۇلاي.

phpماتېرىياللىرى ھەقسىز،تۆۋەن سارائىتتا ئىجرا بولىدۇ، jspنىڭ مۇھىتقا ماسلىشىشچانلىقى كۈچلۈك،ئۆزگەرتىش ئاسان .

1ـ3ـ1.asp ھەققىدە

Asp نىڭ تولۇق ئاتىلىشى Active Server Pages بولۇپ مىكروسوفتنىڭ تەۋسىيە قىلىشى بىلەن ئەسلىدىكى CGI(Common Gateway Interface) تېخنىكىسىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىلگەن .

ئەمەلىيەتتە مىكروسوفت ئۇنىڭدىن بالدۇرلا IDC(Internet Database) تېخنىكىسىنى چىقارغان بولۇپ سانلىق مەلۇماتلارنى ئۇلاش ۋەكەسپى ئىشلادا قوللىنىلغان .IDC نى ئۆگىنىش ئاسان بولسىمۇ بىراق بەكلا ئاددىي ، شۇڭىدەك نۇرغۇن ئىقتىدارلارنى ئىشقا ئاشۇرغىلى بولمايدۇ.

شۇڭا ئۇچۇن مىكروسوفت بورۇنقىدەكلا ئاددىي ، لېكىن ئىقتىدارى كۈچلۈك بولغان asp نى مەيدانغا كەلتۈردى.

Asp نى ئۆگىنىش ئاسان ،ماسلىششچانلىقى كۈچلۈك ،نۆۋەتتە asp نىڭ ئىشلىتىلىش دائىرسى ئىنتايىن كەڭ،كۆپلىگەن توربەكەتلەر asp تېخنىكىسى بىلەن تۈزۈلگەن .

Aspنۆۋەتتە Windows NT,Windows 2000,Windows XPلاردا ئىجرا بولىدۇ،Windows 98دا Webمۇلازىمەتچىسى(PWS 4.0(Personal Web Ser Ver 4.0 نى قاچىلىغاندىن كېيىن ئىجرا بولىدۇ .

ئابونتلارغا ئالاھىدە تەلەپ بولمىغاندا ،ئاددەتتىكى بىركۆزەتكۈچ بولسىلا بولىدۇ. asp ھۆججىتىدە ئاددەتتىكى HTML ھۆججىتىگە VBScript ياكى JavaScript پروگراممىلىرى كىرىشتۈرىلىدۇ،نۆۋەتتە ئابونت asp ھۆججىتىنى سورىغاندا مۇلازىمەتچى بۇھۆججەتنى يېشىپ ئۆلچەملىك HTML ھۆججىتى قىلىپ يوللاپ بېرىدۇ.

مۇلازىمەتچى ئىجراقىلىشتا :①ئابونت كۆزەتكۈچىسى چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ .②مۇلازىمەتچىنىڭ سانلىق

مەلۇماتلارنى ئالماشتۇرۇشى ناھايتى ئاسان بولىدۇ، مەسلەن :سانلىق مەلۇمات ئامبىرىنى ئوقۇشتا... .

Asp قانچىلىغان ئىچكى ئوبيېكت ۋە بىرىكمىلەرىلەن تەمىنلىگەن ، ئۇلاردىن پايدىلىنىپ سانلىق مەلۇماتلارنى يوللاش، ساقلاش ـئوقۇش قاتارلىق ئىقتىدارلارنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئاسان ،ئۇنىڭدىن سىرت ئۈچىنچى خىل بىرىكمەبىلەن تەمىنلىگەن بولۇپ E-mail يوللاش ،ھۆججەت يوللاش قاتارلىق ئىقتىدارلىرى بار، يەنە ئالاھىدە ئېھتىياج بولسا VB ياكى VC دىن پايدىلىنىپ ئۆزىڭىز بىرىكمە ماتېريال تۈزسىڭىز بولىدۇ، شۇڭا« asp دا ھەرقانداق بىرئىقتىدارنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا بولىدۇ » دېيىشكە بولىدۇ.

دۇنيادا ساپ ئالتۇن يوق ،نوقسانسىز ئادەم يوق ،ھەرقانداق شەيئىنىڭ ئارتۇقچىلىقى، كەمچىلىكى بولىدۇ، asp مۇ بۇنىڭ سىرتىدا ئەمەس.

1 ـ Asp نىڭ ئارتۇقچىلىقى :

① Asp ھۆججىتىدە ئىشلىتىلىدىغان VBScript تىلى VB تىلىنى مەنبە قىلغان ، VB ئۆگەنگەندەك ئاسانلا ئۆگىنىپ كېتەلەيسىز.

② HTML ھۆججىتىگە بىۋاستە كىرگۈزۈشكە بولىدۇ ، پروگراممىا تۈزۈپ ،يېشىپ ئىجرا قىلىش ھاجەتسىز.

③ ADO بىرىكمىسىدىن پايدىلىنىپ سانلىق مەلۇمات ئامبىرىغا ئۇچۇر ساقلاش ـئوقۇش ئاسان،بەزىلەر«تور سانلىق مەلۇمات ئامبىرىغا ئۇچۇر ساقلاش ـئوقۇشنى قوللىمايدۇ» دەپ قارايدۇ ،ئەمما Asp دا بۇئىنتايىن ئاسان، CGI دەك ئۆگىنىش قىيىن ئەمەس .

④پروگراممىا ئوبيېكتلىرى ActiveX Server بىرىكمىسىنىڭ ئىقتىدارلىرىدىن كېڭەيتىلگەن ،ئۈچىنچى خىل بىرىكمە ياكى ئۆزىڭىز ActiveX Server بىرىكمىسى تۈزەپ ئىشلەتسىڭىز بولىدۇ ، نەزىرىيە جەھەتتىن ئېيتقاندا ؛ ھەرقانداق بىرئىقتىدارنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا بولىدۇ.

⑤كۆزەتكۈچتە مەسىلە بولمىسا Asp پروگراممىسى مۇلازىمېتىردا ئىجرا بولىدۇ ، نۆۋەتتىكى ئابونىت كۆزەتكۈچىسىدە كۆرسىتىشتە مۇلازىمەتچى مەزكۇر تورىبەتنى يىغىۋاشتىن بىرقېتىم يېشىدۇ ھەمدە ئۆلچەملىك HTML ھۆججىتى ھاسىل قىلىپ ئابونىت كۆزەتكۈچىسىگە يوللاپ بېرىدۇ .

⑥Asp پروگراممىا كودى يۇشۇرۇن، ئابونتقا HTML ھۆججىتى ھاسىل قىلىپ چىقىرىپ بېرىلىدۇ، ئۆزىڭىزنىڭ ئەمگەك مېۋىسىنى قوغدىيالايسىز.

2 ـ Asp نىڭ يېتەرسىزلىكى :

① ئىجرا بولۇش سۈرئىتى ئاستىراق،چۈنكى ئابونىت Asp ھۆججىتىنى ئاچقاندا مۇلازىمەتچى بۇھۆججەتنى باشتىن-ئاخىرى بىرقېتىم ئوقۇپ چىقىپ ھەم ئىجرا قىلىپ ئەڭ ئاخىرىدا ئۆلچەملىك HTML ھۆججىتى ھاسىل قىلىپ ئابونتقا يوللاپ بېرىدۇ،بۇئىجرابولۇش سۈرئىتىگە تەسىرىيەتكۈزىدۇ، بىراق مولازىمەتچىنىڭ قاتتىق دېتال تېخنىكسى يۇقىرى ھەم تور سۈرئىتى يۇقىرى بولسا سۈرئەتكە بولغان تەسىرى ناھايىتى كىچىك ،ئوخشاش ۋاقىتتا توردا ئادەم سانى ئازبولسا ، بۇخىل تەسىرىلەن ھىسابلاشمىساقمۇ بولىدۇ.

②بەزى تورمەشغۇلات سىستېمىسى Asp نى قوللىمايدۇ ، Asp بىلەن تور پروگراممىسى لايىھىلىگەندە ئەڭ ياخشىسى Windows XP مەشغۇلات سىستېمىسىنى تاللاپ ئىشلەتكىنىڭىز تۈزۈك !

نۆۋەتتە Asp نىڭ ئەڭ يۇقىرى نەشرى Asp.Net بازارلىققا كەلدى ، Asp گە سېلىشتۇرغاندا ئۇنىڭ ئىقتىدارى كۈچلۈك، يېڭى ئىقتىدار قوشۇلغان ،شۇڭا Asp نى تېخىمۇ ياخشى ئۆگىنىش كېرەك ،نىمىشقا دېگەندە :

① Asp ئۆگىنىش ئاسان،Asp.Net مۇرەككەپراق ،ئەگەر ھەركەتچان تور بەت تېخنىكىسىنى تېز سۈرئەتتە ئىگەللىمەكچى بولسىڭىز ئاۋۋال ئۆگىنىدىغىنىڭىز Asp .

② Asp نىڭ ئىجرا بولۇش مۇھىتى ئاددىي ، Asp.Net نىڭ ئىجرا بولۇش مۇھىتىغا نىسبەتەن تەلىپى يۇقىرى .

③ Asp.Net نى بىۋاستە ئۆگەنگىلى بولسىمۇ بىراق Asp نى ئۆگەنسىڭىز Asp.Net نى ئۆگىنىش تېخىمۇ ئاسان بولىدۇ .

1-3-2. PHP ھەققىدە

PHP بولسا 1994-يىلى Rasmus Lerdorf دىن كېلىپ چىققان ،باشتا ئۇ Perlتىلى بىلەن تۈزۈلگەن ئاددىي پروگىراممىدى . Rasmus Lerdorf ئىشلەتكەندە ۋە ئۇنىڭ ئاساسى بېتىنى زىيارەت قىلغاندا ئالاقە ساقلانغانلىقىنى بىلگىلى بولىدۇ ،شۇچاغدا پەقەت بىرشەخسى قورال سۈپىتىدە سۆزقالدۇرۇش دەپتىرى،سانىغۇچ قاتارلىقلاردا بولىدىغان ئاددىي ئىقتىدارلار بىلەن تەمىنلىگەن،كېيىنچە ئاستا-ئاستا تارقالدى، Rasmus قايتىدىن يېزىلدى، پۈتۈنلەندى ،ھەم PHP v1.0 دەپ نام بېرىلدى،ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ئىقتىدارلىرى تولۇق ئەمەس ئىدى،كېيىن باشقا پروگراممىچىلار قايتىدىن PHPكودىنى يېزىشقا باشلىدى، 1997-يىلى Zeev Suraski بىلەن Andi Gutamns لارئۇنىڭ كودىنى يىڭىدىن يېزىپ چىقتى، قايتا-قايتا يېزىلىش ئارقىلىق ئىقتىدارلىرى ئاساسەن مۇكەممەلەشتى ،بۈگۈنكى PHP 3 نىڭ ئىپتىدائى شەكلى بارلىققا كېلىپ كەڭ تارقالدى .

PHPپروگراممىلىرى Windowsياكى بولمىسا Linux,Unix مەشغۇلات سىستېمىللىرىدا ئىجرابولىدۇ،ئابونت كۆزەتكۈچىسىگە ئالاھىدە تەلىپى يوق ،بىراق ئىجرابولۇش مۇھىتىنى قاچىلاش مۇرەككەپ،MySQL،PHPسانلىق مەلۇمات ئامبىرى ۋە Apache Web مۇلازىمەتچىسى بىرقەدەرياخشى ماسلىشالايدۇ .

PHPنىمۇ HTML ھۆججىتى بىلەن بىرىكتۈرۈپ بايان قىلىمىز،ئۇ C,Java ۋە Perl تىللىرىنىڭ گىراماتىكىسىنى ئىشلىتىدۇ ھەمدە ئۆزىنىڭ ھەرخىل ئالاھىدە بەلگىللىرىنى قوشىدۇ .

PHPمۇ مۇلازىمېتىردا ئىجرابولىدۇ ،بۇيېرى Asp بىلەن ئوخشايدۇ ،شۇڭا ئۇنىڭمۇ قىسمەن ئارتۇقچىلىقلىرى بار،ئابونت كۆزەتكۈچىسى چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ،سانلىق مەلۇمات ئامبىرىغا ئۇچۇر ساقلاش - ئوقۇشمۇ ئاسانراق،ئۇ توردىكى ئاساسلىق ھالقىلىق ئىقتىدارلارنى تاماملىيالايدۇ ،سانلىق مەلۇمات يوللاش ،سانلىق مەلۇمات ئامبىرىغائۇچۇر ساقلاش- ئوقۇش ،رەسىم بىرتەرەپ قىلىش قاتارلىق ئىقتىدارلىرى بار .

1- PHP نىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى :

① ئۇ ھەقسىز، نۇرغۇن سودا تورېكەتلىرى تەرىپلىشىدۇ .

②بارلىق كودى ،ماتېرىياللىرىنى ئاشكارە، ھەقسىز كۆچۈرۈشكە،تارقىتىشقا بولىدۇ ،شۇسەۋەبتىن نۇرغۇنلىغان ھەۋەسكارلار توختىماي ئىلگىرىلەپ راۋاجلاندۇرۇپ ئۇنىڭ ھاياتىي كۈچىنى ئاشۇرماقتا،بۇ تەرىپىنى Asp بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ..

③كۆپ خىل مۇھىتقا ماسلىشالايدۇ ، Windows ياكى بولمىسا Linux,Unixمەشغۇلات سىستېمىللىرىدا ئىجرابولىدۇ.

PHP④ پروگراممىسى مۇلازىمېتىردا ئىجرا بولىدۇ ، يېشىلىپ ئۆلچەملىك HTML ھۆججىتىگە ئايلاندۇرۇلۇپ ئابونت كۆزەتكۈچىسىگە يوللاپ بېرىلىدۇ ، چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ.

⑤ئۈنۈمى يۇقىرى ، Aspگە سېلىشتۇرغاندا سىستېمىنىڭ ئازراق قىسمىنى ئىگەللەيدۇ ،ئىجرا بولۇش سۈرئىتى تېزراق .

2- PHP نىڭ يېتەرسىزلىكى :

① چوڭ شىركەتلەر قوللىمىغانلىقتىن asp,jsp لاردەك پارلاق ئىستىقبالغا ئىگە ئەمەس .

② ئىجرابولۇش مۇھىتىنى قاچىلاش مۇرەككەپراق .

③ Aspگە سېلىشتۇرغاندا ئۆگىنىش ئۇنچىلىك ئاسان ئەمەس، خېلىلا مۇرەككەپ.

3-3-1. JSP ھەققىدە

Jsp نىڭ تولۇق ئاتىلىشى JavaServer pages بولۇپ (Sun Microsystems Inc.)قۇياش مىكرو سىستېمىسى شىركىتى ئوتتۇرىغا قويغان، بۇ كۆپلىگەن شىركەتلەر ھەمكارلىشىپ تۈزگەن بىرخىل ھەركەتچان تورىبەت تېخنىكىسىدۇر . بۇ تېخنىكىنىڭ مەقسىتى java پروگراما مۇھىتىنى قېلىپلاشتۇرۇپ (مەسىلەن : java Servlet قاتارلىق) پۈتۈنلەي يېڭىچە تولۇق ۋە Asp بىلەن تىركىشىپ تۇرالايدىغان تور پروگراما تىلىنى بەرپا قىلىش .

Jsp نىڭ ئەڭ زور ئارتۇقچىلىقى شۇكى: مۇھىتتىن ھالقىغان،بارلىق مەشغۇلات سىستېمىللىرىدا دىگۇدەك ئىجرا بۇلالايدۇ: Unix ,Linux ,Windows 98, Windows2000, Windows NT قاتارلىق مەشغۇلات سىستېمىللىرىدا.

بۇنىڭدىمۇ مۇلازىمەتچىگە Jsp ماتېرىيالىنى قاچىلاشقا توغرا كېلىدۇ .

Sunشىركىتى ھەقسىز تەمىنلىگەنJDK, JSDK ۋە JSWDK لەرنىWindows ۋە Linux مەشغۇلات سىستېمىللىرىدا ئىشلىتىشكە بولىدۇ . Jsp مۇ مۇلازىمېتىردا ئىجرا بولىدۇ، ئابونت كۆزەتكۈچىسىگە بولغان تەلىپى ئىنتايىن تۆۋەن .

Jsp ئىشلەتكەندە Java پروگراممابۆلەكچىسى(Scriptlet) بىلەن Jsp بەلگىللىرى HTMLھۆججەتكە كىرىشتۈرۈلىدۇ .

ئابونت Jsp ھۆججىتىنى زىيارەت قىلغاندا ئۇنىڭ ئىچكى پروگراما بۆلەكچىسى ئىجرابولىدۇ ،ئاندىن ئۈلچەملىك HTML ھۆججىتى ئابونتقا يوللاپ بىرىلىدۇ، Asp بىلەن بولغان پەرقى شۇكى: Asp دا ھەر قېتىم Asp ھۆججىتىنى زىيارەت قىلغاندامۇلازىمەتچى مەزكۇر تورىبەتنى يىڭىۋاشتىن بىرقېتىم يېشىدۇ ھەمدە ئۈلچەملىك HTMLھۆججىتى ھاسىل قىلىپ ئابونت كۆزەتكۈچىسىگە يوللاپ بىرىلىدۇ،بىراقJsp دا بىرىنچى قېتىم Jsp ھۆججىتىنى تەلەپ قىلغاندا مەزكۇرھۆججەت Servlet ھاسىل قىلىدۇ ھەم Java مەۋھۇم مۇلازىمېتىرىدا ئىجرابولىدۇ ،كېيىن قايتاپىزىلمايلا ئىجرابولىدۇ،ئىجرابولۇش ئۈنۈمى يۇقىرى،بۇيېرى ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى .

Jsp دىمۇ ھەركەتچان تور بەت تېخنىكىسىدىكى تەلەپلەردىن مەلۇمات يوللاش ،سانلىق مەلۇمات ئامبىرى مەشغۇلاتلىرى قاتارلىق چوڭ-چوڭ ئىقتىدارلارنى تاماملاشقا بولىدۇ .

نۆۋەتتە ئۇ Asp نىڭ كۈچلۈك رىقابەتچىسى ، ئۇنىڭمۇ كەمچىلىك- ئارتۇقچىلىقلىرى بار.

1- Jsp نىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى :

① كۆپ خىل مۇھىتقا ماسلىشالايدۇ ، بارلىق مۇلازىمېتىر مەشغۇلات سىستېمىللىرىدا دىگۇدەك ئىجرا بولىدۇ،قايسىسى بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر ئايلاندۇرۇپ ئىشلەتكىلى بولىدۇ .

②يېزىلىپ كېيىن ئىجرا بولغاندا ، ئىجرا بولۇش ئۈنۈمى يۇقىرى.

③ Jsp دا Java تېخنىكىسى قوللىنىلغان ، Java پىششىق يېتىلگەن ،مۇھىتتىن ھالقىغان پروگراما لايىھىلەش تىلى، ھەرقانداق ئىقتىدارنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا بولىدۇ ،كۆپ ساندىكى Java پروگراممىچىللىرى شۇنداق دەيدۇ:«ئۆگىنىپ كىتىش ئىنتايىن ئاسان ».

2- Jsp نىڭ كەمچىلىكلىرى :

① ئىجرا بولۇش مۇھىتىنى قاچىلاش Asp گە سېلىشتۇرغاندا مۇرەككەپراق .

② Aspدىكى VBscript گەقارىغاندا Java تىلىنى ئۆگىنىش تەس.

4.1. بۆلۈمنىڭ خۇلاسە

يۇقارقى ئۈچ خىل تىلنى سېلىشتۇرساق ئارتۇقچىلىقى ۋە يېتەرسىزلىكى بار دېيىشكە بولىدۇ، قىيىن نۇقتىسى ئايرىلىدى، قايسى تىلنى ئىشلىتىش ئەمەلىي شەرت-شارائىت ۋە قىزىقىشقا ئاساسەن بېكىتىلىدۇ.
بۇ كىتابتا ئاساسلىقى Asp تونۇشتۇرۇلىدۇ، شۇڭا Asp نى تاللىغان، بۇنىڭ بىرنەچچە تۈرلۈك سەۋەبى بار
:
ئەڭ ئاۋۋال Aspمىكرو سوفتنىڭ مەھسۇلاتى، نۆۋەتتە ئىشلىتىلىۋاتقان Windowsمەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ كۆزەتكۈچىسى IE بىلەن ناھايىتى ياخشى ماسلىشىدۇ، يەنە كېلىپ كۈچلۈك ماسلىشىش ئىقتىدارىغا ئىگە، كەلگۈسى ئىستىقبالى ئىشەنچلىك شۇنداقلا Asp دە ئىشلىتىدىغان تايانچى تىل VBScript بولسا VBتىلىنى مەنبە قىلغان. VBمۇ ئۆگىنىش ئاسان بولغان تىللارنىڭ بىرى، Asp ئىجرا بولۇش مۇھىتىنى قاچىلاش ، Asp پروگراممىسىنى تۈزۈش ئىنتايىن ئاسان، شۇنىڭ ئۈچۈن يېڭى ئۆگەنگۈچىلەرگە ئىنتايىن مۇۋاپىق كېلىدۇ، ناھايىتى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ھەركەتچان تور بەت تۈزۈش ماھارىتىنى ئۆزلەشتۈرىۋالغىلى بولىدۇ.

نۆۋەتتە Aspئەڭ راۋاجلانغان، توردا ھەرخىل ماتېرىياللار ناھايىتى كۆپ، كۆپچىلىك تېخىمۇ تېز ئۆگىنەلەيدۇ.
ئەمەلىيەتتە بۇ ئۈچ خىل تىلنىڭ مەقسىتى چوڭ جەھەتتىن ئوخشاش، پەرقى كىچىك، مەلۇم جۈملە ۋە فونكسىيەلەردە پەرق ۋە ئوخشاشلىق بار، بىرخىل پروگراممىا تىلنى ئىگەللەپ پەرقىنى بىلگەندىن كېيىن ، بۇ بىرى ئارقىلىق ھەممىسىنى بىلىۋالغىلى، بىرچالمىدا ئۈچ پاختەك سوققىلى بولىدۇ .

1ـ كۆنۈكمە

1ـ ئىزاھلاڭ :

① تىنچ ھالەتتىكى توربەت

② ھەركەتچان ھالەتتىكى توربەت

③ مولازىمىتىر

④ ئابونىت

2ـ شاكىر http://www.yahoo.com.cn تور بېكىتىنى زىيارەت قىلسا بۇچاغدا ئابونىت قايسى؟مۇلازىمىتىر قايسى؟

3ـ ئەگەرشاكىر ئۆزىنىڭ كومپيۇتېرىدىكى تور بېكەتنى زىيارەت قىلسا بۇچاغدا ئابونىت قايسى؟مۇلازىمىتىر قايسى ؟

4ـتىنچ ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپىنى بايان قىلىڭ .

5 ـ ھەركەتچان ھالەتتىكى توربەتنىڭ خىزمەت پرىنسىپىنى بايان قىلىڭ .

6ـ Asp,Jsp,Php لارنىڭ ئارتۇقچىلىقى ۋەيتەرسىزلىكىنى سېلىشتۇرۇڭ .

2ـ باب تۇنجى قەدەم

بۇ بابنىڭ مۇھىم نۇقتىسى :

- Asp ئىجرا بولۇش مۇھىتىنى قۇرۇش .
- ئاددىي بىر Asp ھۆججىتى قۇرۇش،ساقلاش ۋە كۆزىتىش .

2ـ1. Asp ئىجرا بولۇش مۇھىتىنى قۇرۇش

ئالدىنقى بابتا ئۆگىنىپ ئۆتكەندەك Asp ھۆججىتى مۇلازىمىتىردا ئىجرا بولىدۇ،شۇڭا Asp ئۆگىنىشتە Aspنىڭ ئىجرابولۇش مۇھىتىنى قۇرۇپ چىقىش زۆرۈر.

مولازىمەتچىگە ئىجرا بولۇش مۇھىتىنى قاچىلاشتا تۆۋەندىكىلەردىن بىرىنى تاللاش كېرەك :

(1) Windows 2000 +IIS 5.0 （Internet 信息服务管理器 5.0）

(2) Windows XP +IIS 5.0（Internet 信息服务管理器 5.0）

(3) Windows 98 +PWS 4.0 (Personal Web Server4.0,个人服务管理器)

(4) Windows NT + Windows NT Option Pake

ئابونتتا پەقەت ئادەتتىكى بىر كۆزەتكۈچ بولسىلا بولىدۇ. مەسىلەن : Internet Explorer

ئويلاپ باقسىڭىز ئۆگىنىشتە مۇھىم بىرشارائىت بار،ئۇبولسىمۇ ئاۋۋال ئۆزىڭىزنىڭ كومپيۇتېرىدا Asp پروگراممىلىرىنى يېزىپ سىنىغاندىن كېيىن ئۇنى توردىكى مەخسۇس مولازىمىترغا يوللاش .

مۇنداق پروگراممىا يېزىپ ئىجراقىلىپ سىناشتا ئۆزىڭىزنىڭ كومپيۇتېرى ھەم مولازىمىتر ھەم ئابونىت ، شۇڭا مولازىمەتچى يۇمشاق دېتالى بىلەن ئابونىت يۇمشاق دېتالىنى قاچىلاش زۆرۈر .

كەڭ دائىردە ئومۇمىي ئەھۋالنى ئاساس قىلىپ،بۇكىتابتا ئاساسلىقى Windows 2000 مەشغۇلات سىستېمىسىدا Aspپروگراممىلىرىنى يېزىپ سىناپ ئىجراقىلىش بايان قىلىندۇ .

ئەگەر قۇلايلىق بولسا Windows 2000مەشغۇلات سىستېمىسىنى قاچىلاپ ،ئەگەر قۇلايسىز بولسا تور بىكەت زىيارەت قىلىشنى قوللايدىغان مۇناسىۋەتلىك مەشغۇلات سىستېمىسىنى قاچىلاپ تونۇشتۇرۇلىدۇ.

تۆۋەندە خەنزۇچە Windows 2000دا IIS 5.0 نى قاچىلاش ۋە بەلگىلەشنى تونۇشتۇرىمىز .

2ـ1ـ 1. IIS 5.0 نى قاچىلاش

ئەگەر Windows 2000 Server ياكى Windows 2000 Advance Server نەشرلىرى بولسا ئادەتتە IIS5.0 ئاپتوماتىك قاچىلانغان بولىدۇ.

ئەگەر Windows 2000 Professional بولسا ئاپتوماتىك قاچىلانمىغان،قاچىلاش ئۇسۇلى مۇنداق،تۆۋەندىكىلەرنى تەرتىپ بويىچە تاللاڭ :

【开始】←【设置】←【控制面板】←【添加/删除程序】نى ئاچىمىز ،

【添加/删除程序】دىئالوگ رامكىسىدىن 【添加/删除程序Windows 组件】نى ئاچىمىز2ـ1.رەسىمدىكىدەك دىئالوگ رامكىسىدىن Internet信息服务（IIS）نى تاللاپ 下一步 (كېيىنكى قەدەم)كۇنۇپكىسىنى باسىمىز،كۆرسەتمىگە ئاساسەن يەنە 下一步 (كېيىنكى قەدەم)كۇنۇپكىسىنى،完成(تامام)كۇنۇپكىسىنى باسىمىز .

2ـ1.رەسىم

قاچلاپ بولغاندىن كېيىن Internet Explorerنى ئېچىپ ئادرېس ئىستونىغاhttp://localhost دەپ يېزىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندا، قارشى ئېلىش ئۇچۇرى كۆرۈنسە ئوڭۇشلۇق قاچىلانغان بولىدۇ.

ئوڭۇشلۇق قاچىلانغاندىن كېيىن 我的电脑 (كومپيۇتېرىم)سىنبەلگىسىنى تاللاپ، مائۇس ئوڭ كونۇپكىسىنى چېكىمىز، 管理 (باشقۇرۇش)نى تاللايمىز :

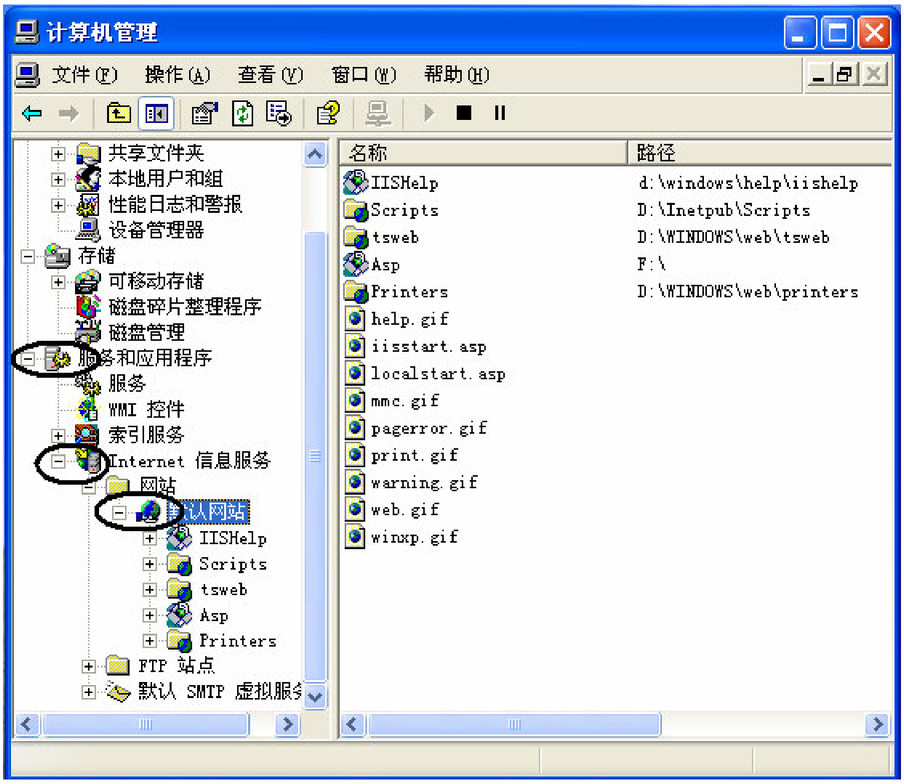

2ـ2.رەسىم

2ـ2.رەسىمدىكىدەك سول تەرەپتىن[مۇۋاپىق webبېكىتى (默认网站)]نى تاللىغاندا ئوڭ تەرەپتە C:\Inetpub\wwwrootئىچىدىكى مەزمۇنلار كۆرسىتىلىدۇ .

مەزكۇرھوجەت قسقۇچ www نىڭ ئاساسىي مۇندەرىجىسى بولۇپ IIS 5.0 نى قاچىلاش جەريانىدا ئاپتوماتىك ھاسىل بولغان.

ئادەتتىكى ئەھۋال ئاستىدا كۆپچىلىك ئىشلىگەن تورىبەت ھۆججەتلىرىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ھۆججەت قىسقۇچقا ياكى مۇشۇ ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى تارماق ھۆججەت قىسقۇچقا ساقلىنىدۇ.

2.1.2. Aspھۆججەتنى كۆزىتىش

كۆپچىلىك 2.1.رەسىمدە كۆرگەندەكwwwنىڭ ئاساسىي مۇندەرىجىسى بولسا C:\Inetpub\wwwroot، ھازىر خالىغان بىر Aspھۆججەتنى مۇشۇ ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىگە كۆچۈرەيلى ،كۆچۈرۈلگەن ھۆججەت (temp.asp) نى تۆۋەندىكى ئۇسۇللارئارقىلىق كۆزىتىشكە بولىدۇ :

(1) http://localhost/temp.asp

(2) http://127.0.0.1/temp.asp

(3) http:// كومپيۇتېرىڭىزنىڭ ئىسمى/temp.asp

(4)http:// كومپيۇتېرىڭىزنىڭ IPئادرېسى/temp.asp

دىققەت :3-خىل ئۇسۇل بىلەن ئادەتتە ئۆزىڭىزنىڭ كومپيۇتېرىدىكى ئۆزىڭىزنىڭ Aspھۆججەتنى زىيارەت قىلىشقا بولىدۇ .4-خىل ئۇسۇلدا باشقىلار Internetئارقىلىق كومپيۇتېرىڭىزدىكى Aspھۆججەتىڭىزنى زىيارەت قىلالايدۇ،ئالدىنقى شەرت شۇكى بۇنىڭ ئۈچۈن باشقىلار كومپيۇتېرىڭىزنىڭ IPئادرېسىنى چوقۇم بىلىشى كېرەك.

ئوخشىمىغان مەزمۇندىكى تورىبكەت ئاچماقچى بولغاندا C:\Inetpub\wwwrootئاستىغا يىڭىدىن بىر تارماق ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇش كېرەك .مەسىلەن : wwwدەپ ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇشقا بولىدۇ:C:\Inetpub\wwwroot\www

زىيارەت قىلغان ۋاقىتتا ئوخشاشلا ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئادرېسىنى ماس ھالدا http://localhost/www /temp.asp قىلىپ يازىمىز،باشقىللىرىنىڭمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش بولىدۇ .

3.1.2. تەقلىدىي مۇندەرىجە قوشۇش

قانداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر ھازىر بىزئاللىقاچان «C:\Inetpub\wwwroot\»ھۆججەت قىسقۇچىغا Asp ھۆججەتنى قۇرۇپ بولدۇق،لېكىن Aspئۆگىنىشتە ئەڭ ياخشىسى بىز تۆۋەندىكى ئۇسۇل بويىچە ھەربىرىگە تور بىكەت ئاچقاندا يىڭى بىر تەقلىدىي مۇندەرىجە قوشۇشىمىز لازىم :

2.2.رەسىمدىكىدەك كۆزنەكتە مۇۋاپىق webبىكەتنى (默认网站) نىڭ ئۈستىدە مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىپ新建虚拟目录(يىڭى تەقلىدىي مۇندەرىجە قۇرۇش)كوماندىسىنى تاللايمىز،下一步(كېيىنكى قەدەم)كۇنۇپكىسىنى باسىمىز:

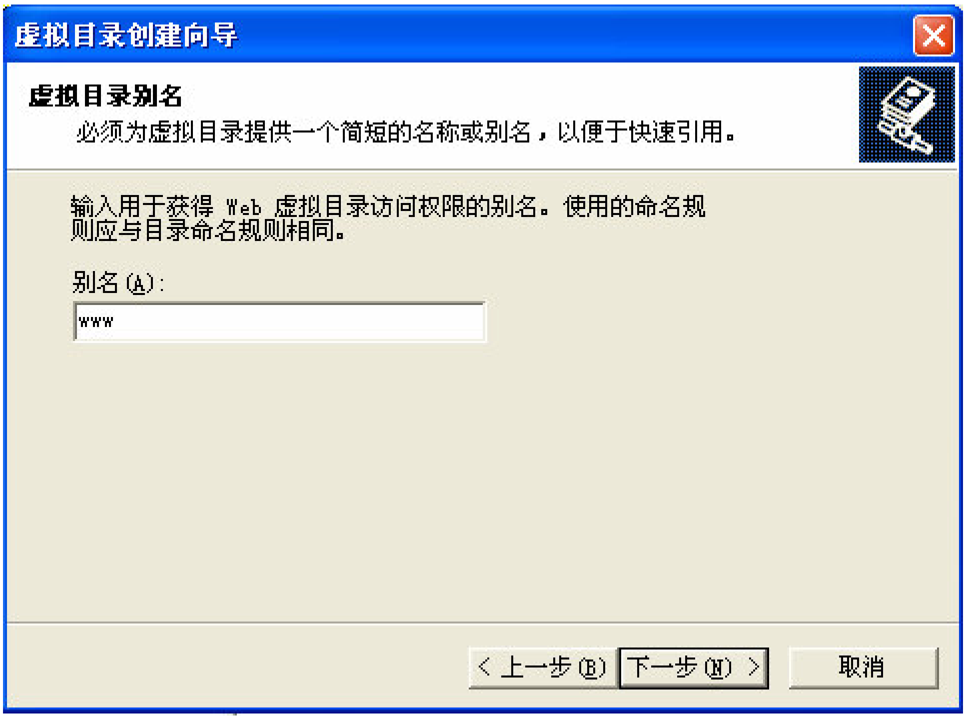

3_2.رەسىم

3_2.رەسىمدىكىدەك كۆزنەكتە 别名(ئىسىم)دېگەن كاتەكچىگە خالىغان ئىسىم كىرگۈزۈپ(مەسىلەن:www) 下一步(كېيىنكى قەدەم)كۆنۆپكىسىنى باسىمىز،تۆۋەندىكى كۆزنەك چىقىدۇ :

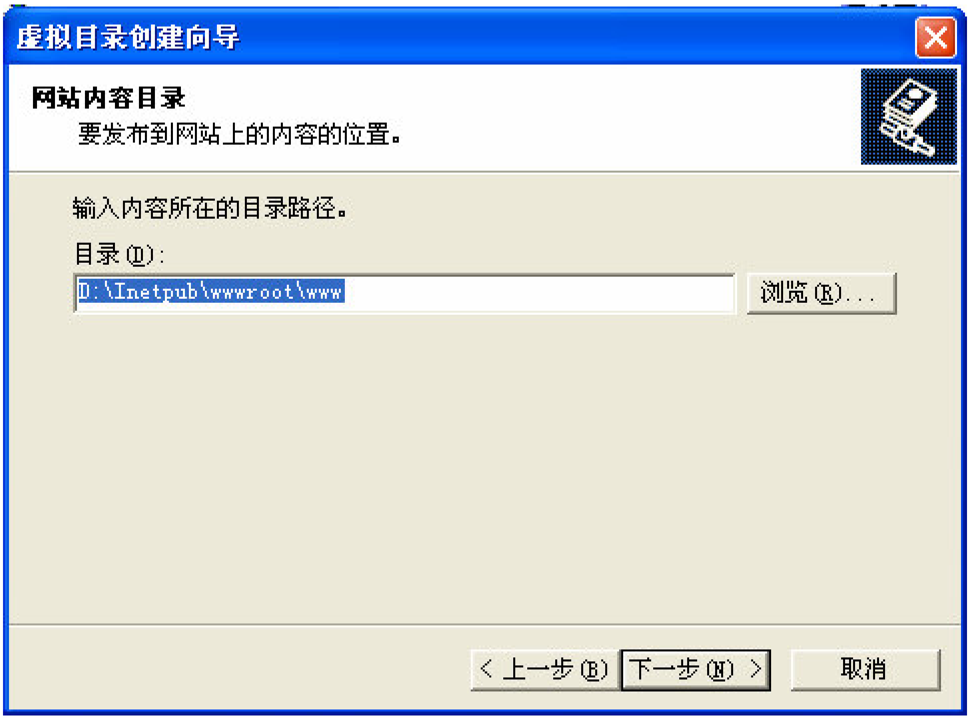

4_2.رەسىم

4_2.رەسىمدىكىدەك كۆزنەكتە 浏览(كۆزىتىش)كۆنۆپكىسىنى بېسىپ تور بەت ھۆججىتىمىز ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچىنى تاللايمىز، (يۇقاردىكى مىسالدا تاللانغىنى : D:\Inetpub\wwwroot\www) 下一步(كېيىنكى قەدەم)كۆنۆپكىسىنى باسىمىز، ئەڭ ئاخىردا完成(تامام)كۆنۆپكىسىنى بېسىپ

ئاخىرلاشتۇرىمىز.

يېڭى بىر تەقلىدىي مۇندەرىجە قۇشۇلغاندىن كېيىن IEكۆزەتكۈچ ئادرېس ئىستونىغا :
http://localhost/www /temp.asp دەپ كىرگۈزۈپ زىيارەت قىلىشقا بولىدۇ .

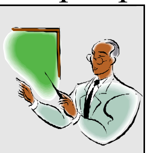

دىققەت: بۇيەردىكى wwwبولسا تەقلىدىي مۇندەرىجىنىڭ ئىسمى، ئەمەلىيەتتە باشقا ئىسمى قوللانسىقمۇ بولىدۇ، ئىسىمنىڭ چوقۇم مۇشۇنداق بولۇشى شەرت ئەمەس،ئەمما يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن تەقلىدىي مۇندەرىجە ئىسمى بىلەن ھۆججەت قىسقۇچ ئىسمىنى بىردەك قىلىشنى ئۈمىد قىلىمىز،بۇنداق بولغاندا مەزمۇن ئارىلىشىپ كەتمەيدۇ .

4ـ1ـ2.مۇۋاپىق ھۆججەت بەلگىلەش

مۇۋاپىق ھۆججەتنىڭ مۇنداق رولى بار، ئەگەر كۆزەتكۈچ ئادرېس ئىستونىغا http://localhost/www دەپ كىرگۈزگەندە ھەم تور بەت ھۆججىتىنىڭ ئىسمىنى كىرگۈزمىگەندە سىستېما ئاپتوماتىك ھالدا www ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىن مۇۋاپىق ھۆججەتنى ئىزدەيدۇ،ھەم تېپىپ كۆرستىپ بېرىدۇ .

مەسىلەن: 2ـ5.رەسىمدىكىدەك مۇۋاپىق ھۆججەت بەلگىلەنسەك ئاۋۋال index.aspنى ئىزدەيدۇ،تاپالمىسا index.htm نى ئىزدەيدۇ.

بۇكىتابتا ئادەتتە index.aspياكى index.htmمۇۋاپىق ھۆججەت قىلىپ بەلگىلەنگەن،بەلگىلەش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىدەك .

2ـ2.رەسىمدىكىدەك كۆزنەكتە قوشۇلغان تەقلىدىي مۇندەرىجىنى تاللاپ مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىپ چىققان تىزىملىكتىن 【属性】(خاسلىق) كوماندىسىنى تاللانسا 2ـ5.رەسىمدىكىدەك خاسلىق دىئالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ،بۇنىڭ ئىچىدىكى index.aspياكى index.htm مۇۋاپىق ھۆججەت قىلىپ بەلگىلەشكە بولىدۇ.

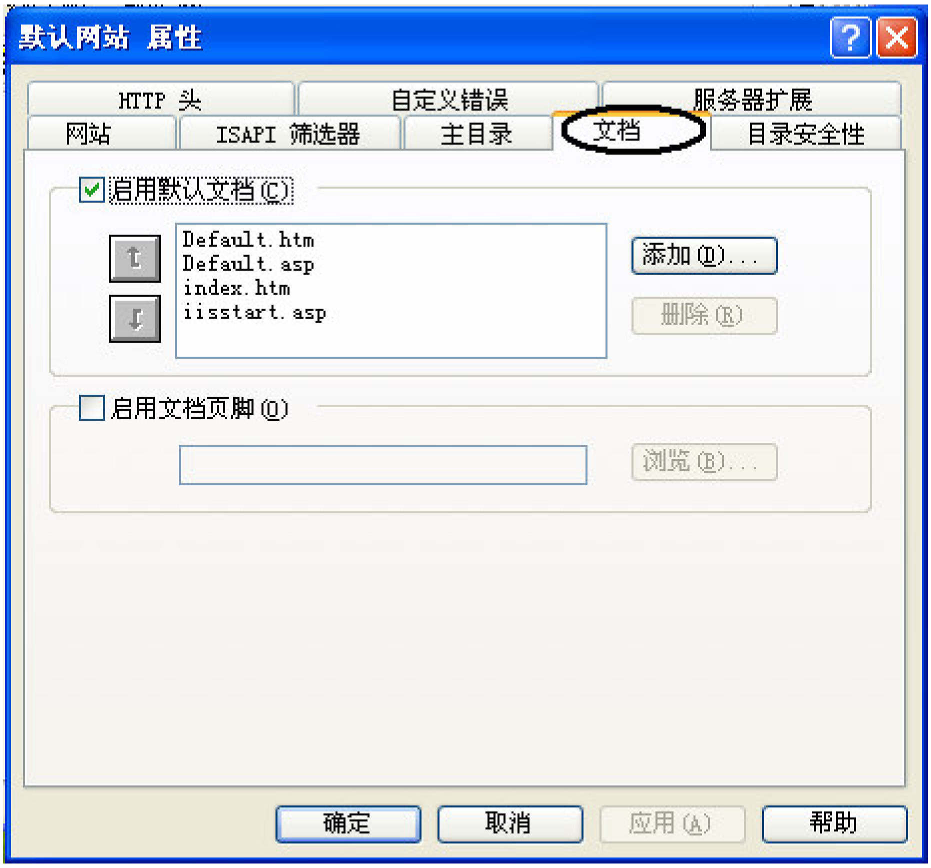

2ـ5.رەسىم

2ـ1ـ5. خۇلاسە

سىز يىڭى تور بەكەت قۇرۇشتا (مەسىلەن: ئىدارە-ئورگان توربېتى،شەخسىي توربەت قاتارلىقلار)ئەڭ ياخشىسى تۆۋەندىكى قەدەملەرنى بىسىپ ئۆتۈڭ :

① D:\Inetpub\wwwroot\ئاستىغا يىڭى بىر تارماق ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇڭ.

②مەزكۇرھۆججەت قىسقۇچ ئۆچۈن تەقلىدىي مۇندەرىجە قوشۇڭ.

③مەزكۇرھۆججەت قىسقۇچ ئاستىغا aspھۆججەتلىرىڭىز ۋەباشقا توربەت ھۆججەتلىرىڭىزنى قويۇڭ .

2ـ2. asp ھۆججەتلىرىنى تەھرىرلەش قوراللىرى

Aspھۆججەتلىرىنى تەھرىرلەشتە ئەڭ ياخشى قورال: Microsoft Visual IniterDev بونىڭدىن پايدىلىنىپ يېزىش ۋە سىناشقا بولۇپلا قالماستىن بەلكى يەنە باشقا ئىشلارنىمۇ قىلغىلى بولىدۇ، چوڭ تىپتىكى توربروگراممىلىرنى تۈزگەندە ئەڭ ياخشىسى مۇشۇنى ئىشلىتىڭ .

بىراق يىڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا خاتىرە دەپتەر (记事本)، FrontPage، Dreamweaver قاتارلىق خالىغان تەھرىرلىگۈچلەرنى ئىشلەتسىڭىز بولىدۇ،بونىڭدا يىزىپ بولغاندىن كېيىن ھۆججەت ساقلاشتا كېڭەيتىلگەن نامى ئۈچۈن «.asp» نى قوشۇپ قويسىڭىز بولىدۇ.

بۇكىتابتا تەۋسىيە قىلىدىغىنىمىز: Macromedia Dreamweaver MX

بونىڭداAsp پروگراممىسى بىلەنHTML پروگراممىسى ئايرىم رەڭلەر بىلەن كۆرسىتىلىدۇھەم يەنە بونىڭ بىلەن ياردەم ھۆججەتلىرى ۋە مۇرەككەپ بولغان HTMLجۈملىلىرنى يىزىشقا بولىدۇ .

2ـ6.رەسىمدە Macromedia Dreamweaver MX نىڭ كۆرۈنۈشى بېرىلدى، ئىچىدىكى مەزمۇن يىڭى بىر Aspھۆججىتى قۇرۇلغان چاغدىكى مەزمۇن،ئۇنىڭدا مەشغۇلات ئۇسۇلى Word غاياكى خاتىرە دەپتەر(记事本) گە ئاساسەن ئوخشايدۇ .

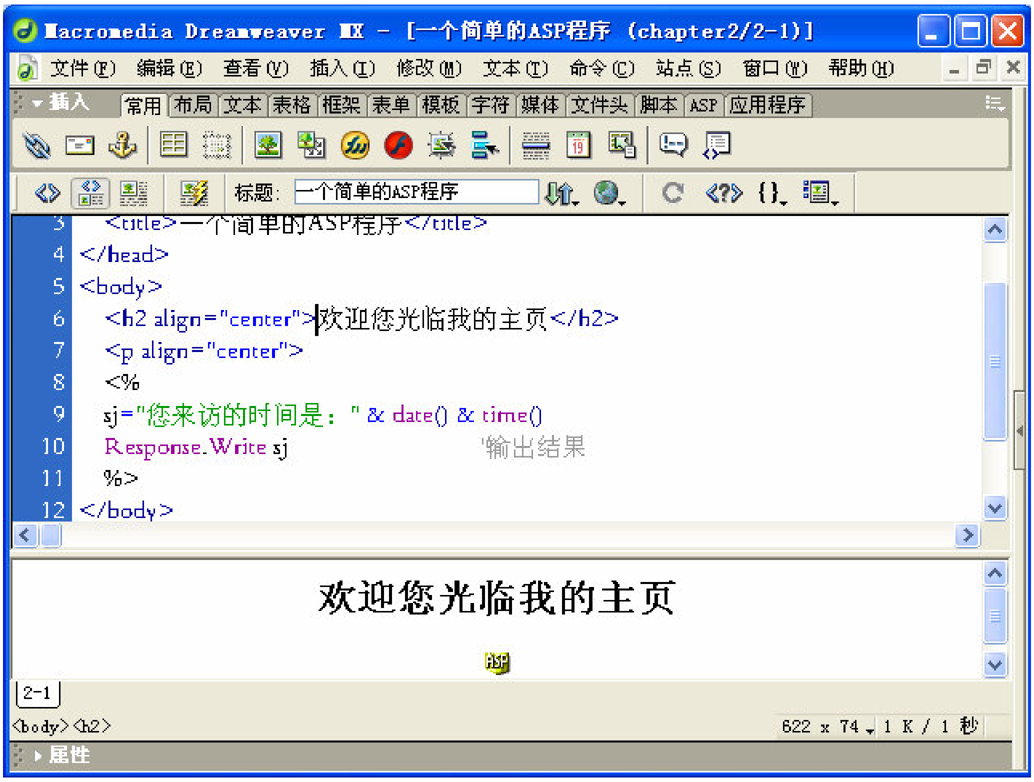

2ـ6.رەسىم Macromedia Dreamweaver MX نىڭ كۆرۈنۈشى

2ـ3. ئاددىي بىر Asp ھۆججىتىنىڭ تۈزۈلۈشى

ھازىر ئاددىي بىر مىسال كۆرۈپ ئۆتىمىز،بۇنىڭدىن بىر Aspھۆججىتىدە بىرجەريان تاماملىنىدىغانلىقىنى قىياس قىلىشقا بولىدۇ.

تۆۋەندە ھازىرقى چىسلا بىلەن ۋاقىتنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان Aspپروگراممىسى يازىمىز .

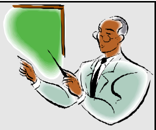

تەرتىپلىك بولۇشى ئۈچۈن بۇكىتابتا \D:\Inetpub\wwwroot ئاستىغا aspdempدە بىر ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇلغان،بۇكىتابتىكى بارلىق مىساللار بابلارغا ئايرىلىپ D:\Inetpub\wwwroot\asptemp ئاستىغا ساقلانغان.

2ـ3ـ1. Aspھۆججىتى قۇرۇش

【Macromedia Dreamweaver MX】نى ئېچىپ« يېڭى بەت قۇرۇۋالىمىز»:بۇنىڭ ئۈچۈن 【站点】(بەت)تىزىملىكىدىن 【新建站点】(يېڭى بەت قۇرۇش)نى تاللايمىز،تۆۋەندىكىدەك كۆزنەك چىقىدۇ :

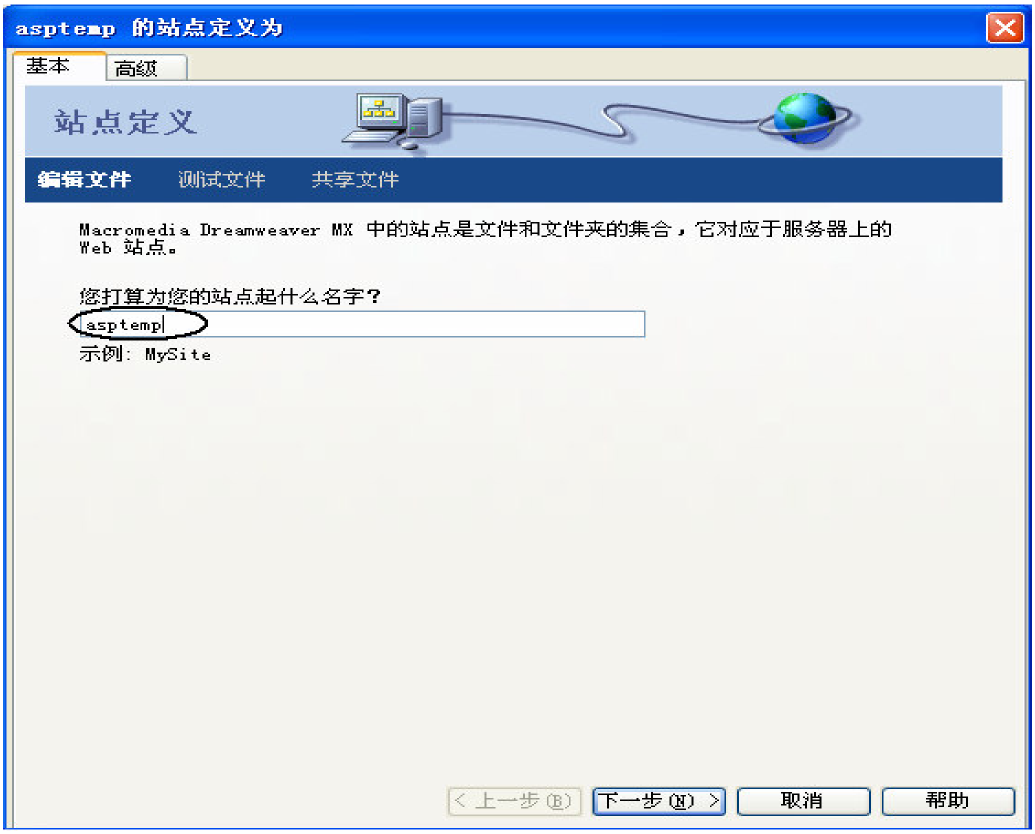

رەسىم.2ـ7

ئىسىم كىرگۈزگەندىن كېيىن 下一步(كېيىنكى قەدەم)كۇنۇپكىسىنى باسىمىز،يەنەبىر كۆزنەك چىقىدۇ،تور بەت ھۆججەتلىرىنى ساقلىماقچى بولغان ھۆججەت قىسقۇچنى كۆرسىتىپ بېرىمىز،بۇكىتابتا كۆرسىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچ D:\Inetpub\wwwroot\asptemp

8_2.رەسىم

(选择(تاللاش)كۇنۇپكىسىنى بېسىپ下一步(كېيىنكى قەدەم)كۇنۇپكىسىنى باسىمىز,يەنە下一步(كېينكى قەدەم)كۇنۇپكىسىنى باسىمىز,完成(تامام)كۇنۇپكىسنى باسىمىز.

ئەمدى 文件 (ھۆججەت)تىزىملىكىدىن新建(يېڭىدىن قۇرۇش)كوماندىسىنى تاللايمىز, تۆۋەندىكىدەك كۆزنەك چىقىدۇ, رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك تاللاپ,创建 (قۇرۇش)كۇنۇپكىسىنى بېسىڭ :

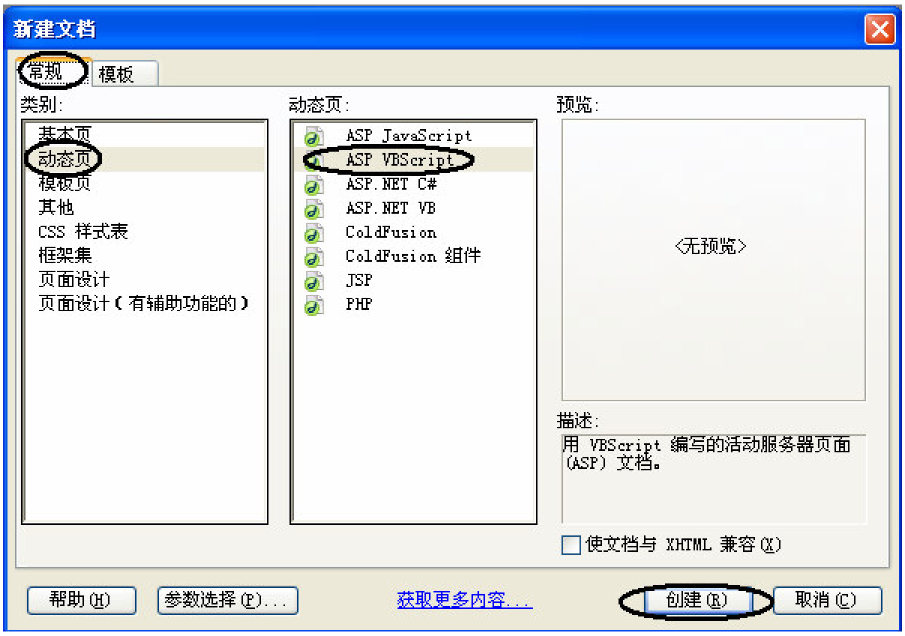

9_2.رەسىم

يېڭىدىن بىر ھۆججەت قۇرۇلدى، ھازىرمۇناسىۋەتلىك پروگراممىنى يازساق بولىدۇ,بۇنىڭ ئۈچۈن 查看

(تەكشۈرۈپ كۆرۈش)تىزىملىكىدىن 代码(كودى)كوماندىسىنى تاللايمىز،ئاندىن تۆۋەندىكىدەك جۈملىلەرنى يازىمىز :
2ـ1. مىسال : (2ـ1.asp) ۋاقت كۆرسىتىش

```
<html>
<head>
    <title>一个简单的 ASP 程序</title>
</head>
<body>
    <h2 align="center">欢迎您光临我的主页</h2>
    <p align="center">
    <%
    sj="您来访的时间是：" & date() & time()
    Response.Write sj            'نەتىجىنى كۆرسىتىش
    %>
</body>
</html>
```

چوڭ خەت بىلەن يېزىلغان جۈملىنى <body >نىڭ ئاستىغا </body >نىڭ ئۈستىگە يازساق بولىدۇ .

Response.Writeجۈملىسى بەت يۈزىگە مەزمۇن چىقىرىشنى ئىپادىلەيدۇ، 4ـبابتا تەپسىلىي سۆزلەيمىز،بۇيەردە پەقەت ئىسىڭىز دە تۇتۇۋالسىڭىز كۇپايە،«**نەتىجىنى كۆرسىتىش**» بولسا چۈشەندۈرۈش جۈملىسى، ئىجرا بولمايدۇ، 3ـ12.پاراگرافتا تەپسىلىي سۆزلەيمىز.

2ـ3ـ2. Aspھۆججىتىنى ساقلاش

يېزىپ بولغاندىن كېيىن ساقلاش ئۈچۈن 【文件】(ھۆججەت)تىزىملىكىدىن 【保存】(ساقلاش) كوماندىسىنى تاللايمىز. 【2ـ1.asp】 دەپ نام بېرىمىز .

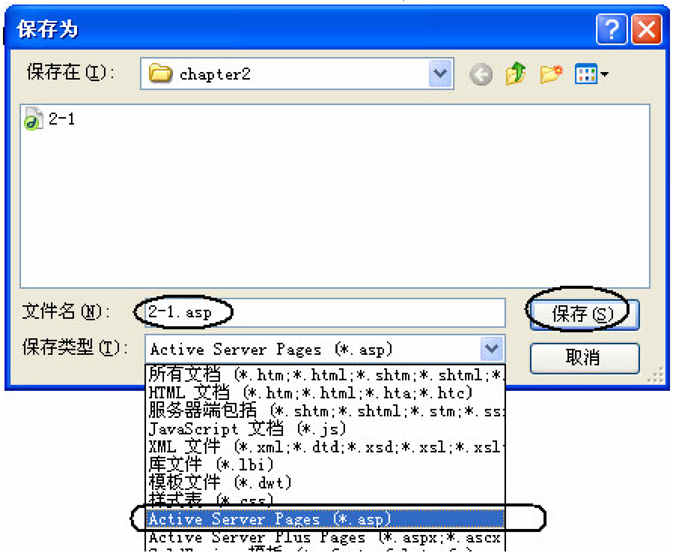

2ـ10.رەسىم

(يۇقاردىكى رەسمدىكىدەك) 【保存】(ساقلاش)كۆنۈپكىسىنى باسىمىز.

3.3.2. Aspھۆججەتنى كۆزىتىش

كۆزەتكۈچنى (InternetExplorer) ئېچىپ ئادرېس ئىستونىغا http://localhost/asptemp/chapter2/2-1.asp دەپ كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۆنۈپكىسىنى باسىمىز. تۆۋەندىكى رەسمدىكىدەك بەت ئېچىلىدۇ، بۇيايا بىز يازغان جۈملىنىڭ ئىجرا بولۇش نەتىجىسى .

11-2.رەسىم

كۆرستىلگىنى مۇلازىمەتچى كومپيۇتېرنىڭ ھازىرقى ۋاقتى بىلەن چېسلاسى.

يۇقارقى بەت ئۈستىدە مائۇسنىڭ ئوڭ كۆنۈپكىسىنى چېكىپ چىققان تىزىملىكتىن [查看源文件](ئەسلى ھۆججەتنى تەكشۈرۈش كۆرۈش) كوماندىسىنى تاللىساق بۇچاغدا تۆۋەندىكى رەسمدىكىدەك بەتنىڭ ئەسلى كودى كۆرۈنىدۇ :

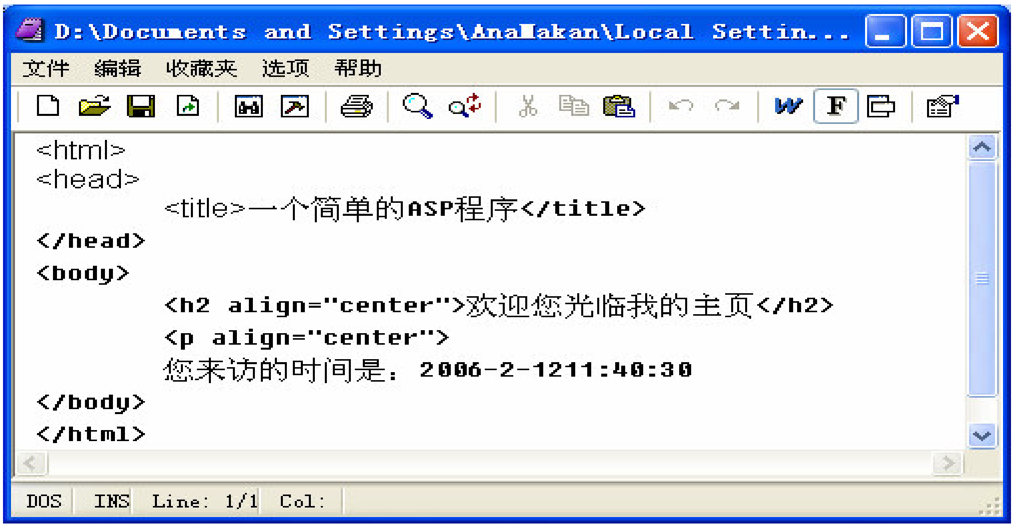

12-2.رەسىم

كۆرستىلگىنى ئابونتقا ئەۋەتىلگەن ھۆججەت بولۇپ،asp ھۆججىتى يېشىپ ئىجراقىلىنغاندىن كېيىن ھاسىل بولغان ھۆججەت، بايامقى بىز يازغان 【2_1.asp】 ھۆججەتكە سېلىشتۇرساق پروگراممىنىڭ ئاللىقاچان HTMLبەلگىللىرىگە ئايلىنىپ كەتكەنلىكىنى بايقايمىز.

Asp.4_2 نىڭ گىرامماتىكىسى بىلەن تونۇشۇش

يۇقارقى«1_2.asp» دىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ : asp ھۆججىتى ئۆلچەملىك HTML بېتىگە كىرگۈزۈلگەن VBScriptجۈملىللىرىدىن ئىبارەت . <% بىلەن %>ئىچىگە ئېلىنغىنى VBScriptكودى ، ()Date(),Timeدىن ئىبارەت ئىككى فونكسىيە VBScriptفونكسىيسى .

ئاددىي قىلىپ ئېيتساق : aspھۆججىتى دېگىنىمىز- ئۆلچەملىك HTMLبېتىگە كىرگۈزۈلگەن VBScriptجۈملىللىرى ياكى JaVaScript جۈملىللىرىدىن ئىبارەت.

2_4_1. Asp ھۆججىتىنىڭ ئاساسىي تۈزۈلۈشى

ئاددىي بىر asp ھۆججىتى تۆۋەندىكى ئۈچ قىسىمدىن تۈزۈلىدۇ :

①ئادەتتىكى HTMLھۆججىتى يەنى ئادەتتىكى Webبېتىدە بار بولغان مەزمۇن .

② مۇلازىمېتىردىكى Scriptپروگراما كودى: <% بىلەن %>ئىچىگە ئېلىنغان مەزمۇن .

③ ئابونت كومپيۇتېرىدىكى Scriptپروگراما كودى: <Script>...</Script>ئارىلىقىغا يېزىلغان مەزمۇن .

2_4_2. Asp ھۆججىتىنىڭ ئۆلچىمى

① بارلىق Scriptپروگراما كودىنى <% بىلەن %>ئىچىگە ئېلىپ يېزىش شەرت.

② asp دە VBScript تىلىنى ئىشلىتىش مۇۋاپىقراق ،ئەگەر asp بېتىدە باشقا تىلنى ئىشلەتكەندە توغرا كەلگەندە تۆۋەندىكىدەك ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ :

<%@Language=VBscript %> '(VBScriptتىلى)

ياكى

<%@Language=Javascript %> '(تىلىJavascript)

③ئومۇمەن ؛بۇكىتابتا VBScriptتىلى ئىشلىتىلىدۇ.

2_5. Asp پروگراممىسى تۈزگەندە دىققەت قىلىدىغان ئىشلار

① asp پروگراممىللىرىدا ئىنگلىزچە ھەرپلەرنىڭ چوڭ-كىچىك يېزىلىشىنىڭ پەرقى بولمايدۇ، شۇڭا بۇكىتابتىكى پروگراممىلاردا بەزىدە چوڭ ھەرپ،بەزىدە كىچىك ھەرپ ئىشلىتىلگەن، ئاساسلىقى گىرامماتىكىسنى گەۋدىلەندۈرۈش، چۈشىنىش ۋە ئەستە ساقلاشقا ئاسان بولۇش مەقسەت قىلىنغان.

② asp پروگراممىللىرىدا ھەرپ - بەلگىلەر ئىنگلىزچە خەت كىرگۈزۈش ھالىتىدە يېزىلىدۇ ،ئۇنداق بولمىغاندا خاتالىق چىقىدۇ،پەقەت بىرخىل ئەھۋال بۇنىڭ سىرتىدا ،مەسىلەن :

<% a= "大家好 ： 现在开始学习 "%>

يۇقارقىدەك خەنزۇچە خەتلەر ئارىسىدىكى چېكىت، قوش چېكىت،پەش، قوش پەش ،ئۈندەش،تىرناق قاتارلىق بەلگىلەر خەنزۇچە خەت كىرگۈزۈش ھالىتىدە يېزىلسىمۇ بولۇۋېرىدۇ.

③ ئادەتتە HTMLئېلېمېنتلىرى بىر قۇردا ئۇلاپ يېزىلىدۇ،لېكىن Aspجۈملىسىنى ئايرىم بىرقۇرغا يېزىش لازىم . كۆپ شەرتلىك Aspجۈملىسىنى بىرقۇرغا يېزىشقا بولمايدۇ، بىرشەرتلىك Aspجۈملىسىنى كۆپ قۇرغا يېزىشقا بولمايدۇ،مەسىلەن :تۆۋەندىكى ئىككى مىسالدا خاتالىق بار :

(1) <% a=1   b=3   %>

(2) <% a =

1   %>

ئالاھىدە ئەھۋالدا Asp جۈملىسى بەك ئۇزۇن بولۇپ كەتكەندە بىرقۇرغا يېزىشقا بولمىسا قانداق قىلىش كېرەك؟بۇچاغدا ئىككى خىل ھەل قىلىش ئۇسۇلى بار :

(1) قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ كۆپ قۇرغا بۆلۈپ يېزىش ،بۇنىڭ ئۈچۈن تۆۋەندىكى مىسالدىكىدەك چوقۇم قۇر ئاخىرىغا ئاستى سىزىق بەلگىسى(_) قويۇش لازىم .(ئەڭ ئاخىرقى قۇر بۇنىڭ سىرتىدا) :

```
<%
str ="学习 asp，必须多练习，可以参看专门书籍，也可以利用 Internet 下载 _
源代码研究 。"
%>
```

(2) قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئىشلەتمەي بىۋاستە يېزىش ،ئۆزلىكىدىن قۇر ئالماشتۇرۇش .

بۇكىتابتا كۆپىنچە ئىككىنچى خىل ئۇسۇل قوللىنىلغان .

④ asp پىروگراممىلىرىدا <%ۋە%>نىڭ ئورنىنى خالىغانچە بېكىتىشكە بولىدۇ ،بىرقۇرغا يېزىلسىمۇ ،ئايرىم بىر قۇرغا يېزىلسىمۇ بولىدۇ ،تۆۋەندىكى مىسالدىكىدەك مۇنداق بىرنەچچە خىل ئۇسۇلدا يېزىلسا كۆچكە ئىگە :

```
<%    for i=1 to 5   %>
```

ياكى

```
<%    for i=1 to 5
%>
```

ياكى

```
<%
    for i=1 to 5
%>
```

⑤نورمال ئۆگىنىش ئادىتى يېتىلدۈرۈشىڭىز كېرەك . مەسىلەن :ئۆگىنىشتە باشقىلار بىلەن بىرلىكتە ھەمكارلىشىشىڭىز، كىتاب -ماتېرىياللارنى، مىساللارنى كۆرۈپ-پايدىلىنىش ئاسان، بولمىسا كۆرۈپ - پايدىلىنىشتا قىيىنچىلىققا يولۇقۇشىڭىز مۇمكىن .

⑥ asp دا پىروگرامما تۈزگەندە HTML جۈملىسى قوشۇلسا بولىدۇ،ئىككىسى ناھايىتى ياخشى ماسلىشىدۇ .ئەمەلىيەتتە asp بېتىنى تەھرىرلىگەندە HTML تەھرىرلەش قوراللىرىدىن تولۇق پايدىلىنىشقا بولىدۇ(مەسىلەن : FrontPage، Dreamweaver)،بۇخىل قوراللاردىن پايدىلانغاندا مۇرەككەپ بولغان HTML جۈملىلىرىنى (مەسىلەن :جەدۋەل دېگەندەك) يازغىلى ،HTML جۈملىلىرى ئارىسىغا VBScript (<% %> ئىشلىتىلگەن)پىروگراممىلىرىنى قىستۇرغىلى بولىدۇ ،مۇنداق تۈزگەندە ياخشى ئۈنۈمگە ئېرىشكىلى بولىدۇ .

2-كۆنۈكمە

(1) جاۋاب بېرىڭ .

①مەلۇم بىر ساۋاقداش بىر aspھۆججىتى تۈزەپ كۆزنىتىشتە C:\Inetpub\wwwrootئاستىغا ساقلىغاندىن كېيىن ئارخىپ باشقۇرغۇچ (Windows 资源管理器)نى قوش چەككەندە نورمال كۆرەلمىگەن،بۇنىڭ سەۋەبىنى سۆزلەپ بېرىڭ .

②ئويلاپ بېقىڭ: HTMLتور بەت ھۆججىتىنىڭ كېڭەيتىلگەن نامىنى بىۋاستە aspگە ئۆزگەرتىشكە بولامدۇ ؟

③2-1-2.پىراگرافتا خالىغان aspھۆججىتىنى زىيارەت قىلىش سۆزلەنگەن، ئەگەر HTMLھۆججىتىنى زىيارەت قىلماقچى بولسىڭىز،بۇنىڭ ئۇسۇلىمۇ يۇقارقىغا ئوخشاش بولامدۇ ؟

(2) ئەمەلىي مەسىلە

① ئۆزىڭىزنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن aspنىڭ ئىجرا بولۇش مۇھىتىنى قۇرۇپ چىقىڭ.

② C:\Inetpub\wwwrootئاستىغا asptempدەپ تارماق ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇڭ ھەمدە تەقلىدىي مۇندەرىجە بەلگىلەڭ ، Index.asp بىلەن Index.html نى مۇۋاپىق ھۆججەت قىلىپ بەلگىلەڭ .

③توردىن Macromedia Dreamweaver MX نى چۈشۈرۈپ قاچىلاڭ .

④تونۇشتۇرۇلغان مىسالغا ئاساسەن يىڭى بىر aspھۆججىتى قۇرۇڭ ،توربەتتە زىيارەت قىلغان چاغدىكى چىسلانى كۆرسەتسۇن .

⑤ (IIS نىڭ مەخسۇس كىتابلىرىدىن پايدىلىنىپ) ئويلاپ بېقىڭ، asp ھۆججىتىنى چوقۇم C:\Inetpub\wwwrootگە ساقلاش كېرەكمۇ ؟باشقا ھۆججەت قىسقۇچقا ساقلاشقىمۇ بولامدۇ ؟

3-باب asp نىڭ تايانچىسى ---- VBScript

بۇ بابنىڭ مۇھىم نۇقتىسى:

- ئۆزگەرگۈچى مىقدارنى ئېنىقلاش،قىممەت بېرىش،نام بېرىش قائىدىسىنى پىششىق بىلىۋېلىش .
- ماتېماتىكىلىق ھېسابلاش بەلگىسى،ئۇلاپ ھېسابلاش بەلگىسى،سېلىشتۇرۇپ ھېسابلاش بەلگىسى ۋە بىرقانچە لوگىكىلىق ھېسابلاش بەلگىللىرىنى پىششىق بىلىۋېلىش.
- ئايلاندۇرۇش فۇنكسىيىلىرىدىن CDate ،CInt،CSrtقاتارلىقلارنى پىششىق بىلىۋېلىش.
- ھەرپ-بەلگەفۇنكسىيىلىرىدىن Ucase،Lcase،Replace،Trim،Mid،Lenقاتارلىقلارنى پىششىق بىلىۋېلىش .
- چېسلابىلەن ۋاقىت فۇنكسىيىلىرىدىن،Weekday،Now،Timeقاتارلىقلارنى پىششىق بىلىۋېلىش.
- ماتېماتىكىلىق فۇنكسىيەلەردىن Int ،Rndقاتارلىقلارنى پىششىق بىلىۋېلىش.
- تارماق پروگراممىا ۋە فۇنكسىيەلەرنى ئېنىقلاش ،تەڭشەپ ئىشلىتىش ،شەكلىي پارامېترۋە ئەمەلىي پارامېترلارنى پىششىق بىلىۋېلىش.
- For...Nextدەۋرىيلىك جۈملىسى ،Do...Loopدەۋرىيلىك جۈملىسىنى پىششىق بىلىۋېلىش.

3-1.تايانچى تىل ھەققىدە

تايانچى تىل دېگىنىمىز : HTML تىلى ۋە VisualBasic ، Java قاتارلىق ئالىي دەرىجىلىك تىللارئارىسىدا تۇرىدىغان بىرخىل تىل .

ئۇئالىي دەرىجىلىك تىللارغا يېقىن تۇرىدۇ ،لېكىن ئالىي دەرىجىلىك تىللارغا سېلىشتۇرغاندا ئۆگىنىش ئاسان،ئالىي دەرىجىلىك تىللاردەك كۈچلۈك ئىقتىدارغا ئىگە ئەمەس .

Asp تايانچى تىل ئەمەس ،بىراق ئۇ HTML بېتىگەسىڭدۈرۈلگەن تايانچى تىلنى ئىجرابولۇش مۇھىتى بىلەن تەمىنلىگەن . asp پروگراممىللىرىدادائىم ئىشلىتىلىدىغان تايانچى تىللاردىن JavaScript،VBScript قاتارلىق تىللار بار،مۇۋاپىقراق بولغىنى VBScript.

VBScriptتىلى بىۋاستە VB (Visual Basic)نى مەنبە قىلغان ، VBيەرشارىداكەڭ تارقالغان، ئۆگىنىش ئاسان تىللارنىڭ بىرى،پروگراممالايىھەلەشتە ئىقتىدارى كۈچلۈك،VBScriptئۆگىنىشنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن VB تىلىنى ئۆگىنىش كېرەك. بۇكىتابتا ئاساسلىقىVBScriptتونۇشتۇرۇلىدۇ.

تايانچى تىلنى مۇلازىمەتچىدىمۇ ،ئابونتتىمۇ ئىجراقىلىشقا بولىدۇ ،ئادەتتە asp پروگراممىللىرىدا VBScriptجۈملىسى مۇلازىمەتچىدە ئىجرا بولىدۇ،ئاممىباب قىلىپ ئېيتقاندا ؛ تايانچى تىل جۈملىلىرى<% %>ئىچىگە يېزىلىدۇ،بەزىدە مەلۇم ئېھتىياج تۈپەيلىدىن ئابونتتىمۇ ئىجراقىلىشقا بولىدۇ.

تۆۋەندە VBScriptنىڭ گىرامماتىكىسىنى ئاددىي قىلىپ تونۇشتۇرىمىز .

3-2. VBScriptكودىنىڭ ئاساسلىق شەكلى

ئادەتتە asp پروگراممىسىدا VBScript جۈملىسىنى مۇلازىمېتىردا ئىجرا قىلىشقا بولىدۇ :

بۇنىڭ ئىككى خىل ئۇسۇلى بار :

1- خىل ئۇسۇل :

<% VBScript كودى %>

2-خىل ئۇسۇل :

```
<Script Language="VBScript" Runat="Server">
VBScript          كودى
</Script>
```

ئادەتتە asp پروگراممىللىرىدا 1-خىل ئۇسۇل كۆپ ئىشلىتىلىدۇ،2-خىل ئازساندا ئىشلىتىلىدۇ .

بەزىدە مەلۇم ئېھتىياج تۈپەيلىدىن VBScript پروگراممىسى ئابونتتىمۇ ئىجراقىلىنىدۇ،بۇنىڭ ئۇسۇلى تۆۋەندىكىدەك:

```
<Script Language="VBScript" >
VBScript          كودى
</Script>
```

ئەمەلىيەتتە بۇنىڭ asp بىلەن مۇناسىۋىتى يوق،ئالدىنقىسىمۇ مۇشۇنداق ئىشلىتىلىدۇ .

3.3. VBScript دىكى سانلىق مەلۇمات تىپلىرى

VB،C++ قاتارلىق ئالىي دەرىجىلىك تىللاردا پۈتۈن سان ،ھەرپ-بەلگە ، لەيلىمە سان قاتارلىق ئوخشىمايدىغان سانلىق مەلۇمات تىپلىرى بار ،ئەمما VBScriptدا پەقەت بىر خىل سانلىق مەلۇمات تىپى بولۇپ Variantدەپ ئاتىلىدۇ .

Variantبىرخىل ئالاھىدە سانلىق مەلۇمات تىپى ،ئىشلىتىش شەكلىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن ئوخشىمىغان سانلىق مەلۇمات ئۇچۇرلىرىنى ئۆزئىچىگە ئالىدۇ ،مەسىلەن :ھەرپ-بەلگىلەر،پۈتۈن سان،چىسلا... قاتارلىقلار .

بۇئوخشىمىغان سانلىق مەلۇمات تىپلىرىنى تارماق سانلىق مەلۇمات تىپلىرى دەپ ئاتايمىز. 3-1.جەدۋەلدە كۆرستىلدى .

3-1. جەدۋەل: Variant نىڭ تارماق سانلىق مەلۇمات تىپلىرى

تارماق سانلىق مەلۇمات تىپلىرى	تارماق سانلىق مەلۇمات تىپلىرنىڭ چۈشەندۈرۈلىشى (قىممەت ئېلىش دائىرسى)
String	ھەرپ-بەلگىلەر
Byte	0دىن 255گىچەبولغان پۈتۈن سان
Integer	-32,768دىن 32,767گىچەبولغان پۈتۈن سان ۋە ھەرپ-بەلگىلەر
Long	-2,147,483,648 دىن2,147,483,647 گىچەبولغان پۈتۈن سان
Single	تاق ئىنىقلىقتىكى لەيلىمە سان
Double	قوش ئىنىقلىقتىكى لەيلىمە سان
Date(Time)	مەلۇم كۈندىكى چىسلا بىلەن ۋاقىتنى ئىپادىلەيدۇ.
Boolean	بولئان (راست【True】بىلەن يالغان【False】نى ئىپادىلەيدۇ)
Currency	قىممەت ئېلىش دائىرسى -922,337,203,685,477.5808 دىن 922,337,203,685,477.5807 گىچە
Empty	ئۆزگەرگۈچى مىقدار مۇقىملاشمىغاندائەگەرپروگراممىدا سان بولساقىممىتى 0، ھەرپ -بەلگە بولسا قىممىتى("") بولىدۇ.
Null	ھەرقانداق ئىناۋەتلىك سانلىق ئۆزگەرگۈچى مىقدارنى ئۆزئىچىگە ئالمايدۇ.
Object	بىرئوبيېكتنى ئۆزئىچىگە ئالىدۇ.

ئادەتتىكى ئەھۋالدا Variant ۋەكىللىك قىلغان تارماق سانلىق مەلۇمات تىپى ئۆزلۈكىدىن ئايلاندۇرۇلىدۇ،لېكىن بەزى ۋاقىتتا سانلىق مەلۇمات تىپلىرى ماس كەلمەي خاتالىق چىقىدۇ ،خوددى بىرتال بىلىقنى بىرئادەمگە قوشسا خاتابولغاندەك،بۇۋاقىتتا VBScriptدىكى ئايلاندۇرۇش فۇنكسىيلىرىنى ئىشلىتىپ يولۇققان سانلىق مەلۇمات تىپلىرىنى ئايلاندۇرۇشقا بولىدۇ .

4ـ3. VBScriptدىكى تۇراقلىق مىقدار

تۇراقلىق مىقدار تۇراقلىق سانلىق قىممەتكە ئىگە ،ئۇ ھەرپ-بەلگىلەر،سان،چېسلا قاتارلىق تۇراقلىق قىممەتلەرگە ۋەكىللىك قىلىدۇ.تۇراقلىق مىقدار ئېنىق ، ئۆزگەرمەس قىممەتكە ئىگە .

تۇراقلىق مىقدارنىڭ ئەھمىيتى شۇكى : پروگراممىنىڭ ھەرقانداق بۆلىكىدە تۇراقلىق قىممەتكە ئىگەبولغاچقا پروگرامماتۇزۇش ئاسانلىشىدۇ ،مەسىلەن :پروگراممىدا π نى ئىپادىلەشتە 3.1415926قىلىپ ئىپادىلىنىدۇ،بۇنداقتا ئاسانلا خاتالىق چىقىدۇ ،بۇنى يەنىمۇ ئاددىيلاشتۇرۇشقا بولىدۇ .

تۇراقلىق مىقدارنى ئېنىقلاشتا Const جۈملىسى ئىشلىتىلىدۇ ،مەسىلەن :

```
<%
Const PI=3.1415926
Const ConstString1="中华万岁"        ' " " ئىشلىتىلسەھەرپ-بەلگەتىپلىقلىقنى بىلدۈرىدۇ
Const ConstDate=#2002-10-12# ' # # ئىشلىتىلسەۋاقىت ياكى چېسلا تىپلىقلىقنى بىلدۈرىدۇ
%>
```

خۇددى يۇقىرىقى مىسالدىكىدەك PIئېنىقلانغاندىن كېيىن پروگراممىنىڭ باشقا يەرلىرىدە PIئىشلىتىلسە قىممىتى 3.1415926 بولۇپ ئىپادىلىنىدۇ ،مەسىلەن :

```
<%    Const PI=3.1415926
S=PI*R^2                          ' R چەمبەر رادىئۇسىنى ئىپادىلەيدۇ
%>
```

تۇراقلىق مىقدارغا نام بېرىش قائىدىسى پروگرامماللايىھەلەش تىللىرىدا ئومۇمەن ئوخشاش بولۇپ ھەرپ،سان،ئاستى سىزىق بەلگىسى ئىشلىتىلىدۇ ،ئەمما تەركىبىدىكى بىردانە ھەرپ چوقۇم ئىنگلىزچە بولۇشى شەرت،ئارىلىقلىرىدا چېكىت ياكى ھاسابلاش بەلگىللىرى قويۇشقا بولمايدۇ،255دانەھەرپتىن ئېشىپ كەتسە بولمايدۇ .

VBScriptدىكى ئاچقۇچلۇق ھەرپلەرنى ئىشلىتىشكە بولمايدۇ، ئاچقۇچلۇق ھەرپلەردېگىنىمىز : End,Sub,Dim,Requestقاتارلىقلار.

كۆپچىلىكنىڭ پروگرامماتۇزۇشتە ياخشى ئادەت يېتىلدۈرۈشىنى ئۈمىد قىلىمىز ،ئەڭ ياخشىسى تېخنىكىلىق ئاتالغۇلارنى قوللىنىڭ،مەسىلەن يۇقىرىدا كۆرسىتىلگەندەك ،تۇراقلىق مىقدارئالدىغا Constئىشلىتىلسە،بىرقاراپلا تۇراقلىق مىقدارئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ .

دىمەك؛ئۆزىڭىزنىڭلا ئەمەس باشقىلارنىڭمۇ چۈشىنىشىگىمۇ يول قويۇڭ،ئىسىم ئۇزۇن بولۇپ كەتسە ھېچقىسى يوق ،بىراق بەكلا ئۇزۇن بولۇپ كەتمىسۇن،بەزىلەرھەرپىنى چوڭ-كىچىك يېزىشقا ئامراق، مەسىلەن:ConstNumber،بەزىلەر ئاستى سىزىق ئىشلىتىشكە ئامراق، مەسىلەن:const_nomber،بۇنىڭدىن سىزنىڭ قىزىقىشىڭىزنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ .

نۇرغۇن ئالىي دەرىجىلىك تىللاردىكىدەك VBScriptدىمۇ تۇراقلىق مىقدارنىڭ رولى تارماق جەريانىدا

ۋەئومۇمي جەرياندا ئوخشاش بولمايدۇ .توراقلىق مىقدارنىڭ رولى ئۇنىڭ ئورنىغا باغلىق بولىدۇ ،ئەگەرتارماق پروگراممىدا ياكى فۇنكسىيە ئىچىدە ئىنىقلانسا پەقەت شۇجەرياندىلا ئۈنۈملۈك بولىدۇ ،ئۇنداق بولمىسا پۈتۈن aspھۆججىتىدە ئۈنۈملۈك بولىدۇ.دىققەت بۇيەردە تۇراقلىق مىقدار پەقەت بىر تورىبەت ھۆججىتى ئىچىدىكى ئومۇمي جەرياندا ئۈنۈملۈك ،ئەگەرئوخشىمىغان تورىبەت ھۆججەتلىرى ئارسىدا سانلىق مەلۇمات يوللاشقا توغرا كەلسە Sessionئوبيېكتى ياكى باشقا ئۇسۇللاردىن پايدىلىنىمىز،بۇتوغرىسىدا كېيىن ئايرىم توختىلىپ ئۆتىمىز .

.5_3 VBScriptدىكى ئۆزگەرگۈچى مىقدار

ئۆزگەرگۈچى مىقداردېگىنىمىز :كەسپ نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ؛ ئىچكى ساقلىغۇچتىكى سانلىق مەلۇمات ئادرېسىنىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ.ئۇنىڭ تۇراقلىق مىقدارىلەن بولغان پەرقى خېلىلا چوڭ ،تۇراقلىق مىقدار ئىنىق، (خالىغانچە بەلگىلەشكە بولىدۇ)قىممىتى ئۆزگەرمەيدۇ،لېكىن ئۆزگەرگۈچى مىقدار ئىنىقلانغاندىن كېيىن ئەھۋالغا قاراپ قىممىتى ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ .

ئۆزگەرگۈچى مىقدارنى ئىنىقلاشتا Dim جۈملىسى ئىشلىتىلىدۇ ،مەسىلەن :

```
<% Dim a                 ' aبولسابىر ئۆزگەرگۈچى مىقدار
Dim a,b,c        ' بىر Dimجۈملىسى بىلەن بىرقانچە ئۆزگەرگۈچى مىقدارنى ئىنىقلاشقا بولىدۇ
                   بۇچاغدا ئۆزگەرگۈچى مىقدارئارىلىقلىرىغاپەش قويۇپ ئايرىلىدۇ '
%>
```

ئۆزگەرگۈچى مىقدارغا قىممەت بېرىشمۇ نۇرغۇن ئالىي دەرىجىلىك تىللاردائوخشىشىپ كېتىدۇ،ئۆزگەرگۈچى مىقدار تەڭلىك بەلگىسىنىڭ سول تەرىپىدە ،قىممىتى تەڭلىك بەلگىسىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بولۇپ فورمىلا شەكلى ئارقىلىق ئىپادىلەشكىمۇبولىدۇ .مەسىلەن :

```
<% a=10+20*3
b="中国"
%>
```

ئۆزگەرگۈچى مىقدارنى ئىسپاتلاش ئۇسۇلى تۇراقلىق مىقدارىلەن ئوخشاش،بىرئۆزگەرگۈچى مىقدار بىلەن باشقا بىرئۆزگەرگۈچى مىقدارغا بىۋاستەقىممەت بېرىشكە بولىدۇ،ئۆزگەرگۈچى مىقدارنى شەكىل بىلەن ئىسپاتلاشقا بولىدۇ .مەسىلەن :

```
<%
   Dim a,b,c                      ' ئۈچ دانە ئۆزگەرگۈچى مىقدار ئىنىقلاندى
   a =5                           ' a غا قىممەت بېرىلدى
   b =5                          ' b غا قىممەت بېرىلدى
   c=a+b         ' a بىلەن b نىڭ يىغىندىسى c بولىدىغانلىقى ئىسپاتلاندى
%>
```

VBScriptدا ئۆزگەرگۈچى مىقدارنى ئالدىن ئىنىقلىمىسىمۇ بولىدۇ،قىممەت بېرىلگەندىن كېيىن ئۆزلىكىدىن ئىنىقلىنىدۇ، بۇتەرىپى ئاسان ،ئەمەلىيەتتە بۇبىرئاۋارىچىلىق ،ئەگەرئېھتىياتسىزلىقتىن خاتا كىرگۈزۈلسە يېڭى بىرئۆزگەرگۈچى مىقدارھاسىل بولىدۇ، بۇنداقتا پروگراممىدا خاتالىق كۆرۈلىدۇ ،بۇخىل خاتالىقنى ئىزدەپ تېپىش ناھايىتى قىيىن ،كۆپچىلىك بۇندىن كېيىن ئۆزگەرگۈچى مىقدار ئىشلەتكەندە ئىنىقلىغاندىن كېيىن ئىشلىتىشكە ئادەتلىنىشى كېرەك.

ئەگەر بارلىق ئۆزگەرگۈچى مىقدارلارنى مەجبۇرىي ئالدىن ئېنىقلىماقچى بولساق aspھۆججىتىدە بارلىق aspجۈمللىرىنىڭ ئەڭ بېشىغا Option Explicit جۈملىسىنى قوشىمىز،بۇجۈملىنىڭ مەنىسى« بارلىق ئۆزگەرگۈچى مىقدارلارنى ئالدىن ئېنىقلاش زۆرۈر» دېگەنلىك بولىدۇ . مەسىلەن :

```
<%
Option Explicit
Dim a,b,c                    '  ئۈچ دانە ئۆزگەرگۈچى مىقدار ئېنىقلاندى
a =2                         '  قىممەت بېرىلدى
%>
```

ئۆزگەرگۈچى مىقدارغا نام بېرىش قائىدىسى ۋە ئۇنىڭ رولى تۆۋەنلەپ ئىشلىتىلىدىغان مىقدارنىڭكىگە ئوخشاش ،بۇيەردە قايتا بايان قىلمايمىز .

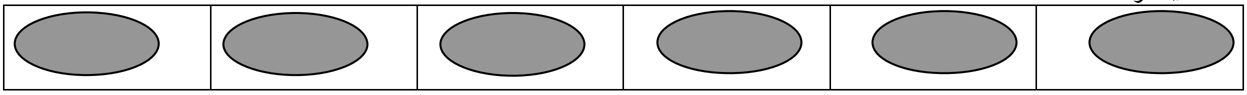

3ـ1.رەسىم : سان گۇرۇپپىسىنىڭ ئوبرازلىق ئىپادىلىنىشى

3ـ6. VBScriptدىكى سان گۇرۇپپىسى

سان گۇرۇپپىسى دېگىنىمىز :كەسپى ئاتالغۇ بولۇپ ئىچكى ساقلىغۇچتا ساقلانغان بىرىيۈرۈش سانلىق مەلۇمات ئادرېسىنىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ .ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا ئوخشاش بىرقاتار تۇخۇم شەكلى تىزىلغان بولسا (3ـ1.رەسىمدىكىدەك)بىزھەربىرشەكىل ئىچىدىكى تۇخۇمنى پەقەت رەت نومۇرىغا ئاساسەن ئىزدىسەك خالىغان تۇخۇمنى ئىزدەپ تاپالايمىز .

سانلىق مەلۇماتلار گۇرۇپپىسىغا نام بېرىش،ئېنىقلاش ،قىممەت بېرىش ۋەئىشلىتىش ئۆزگەرگۈچى مىقدارنىڭكىگە ئوخششىپ كېتىدۇ،ئوخشىمايدىغان يېرى : سانلىق مەلۇماتلار گۇرۇپپىسىدىكى ئېنىقلىنىدىغان تۈرلەر سانى، تۆۋەندە ئاددىي بىر مىسال كۆرۈپ ئۆتەيلى :

```
<% Dim a(3)          '  سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسىدائېنىقلىنىدىغان تۈرسانى تۆت
a (0)=1              '  بىرىنچى ئۆزگەرگۈچى مىقدارغا قىممەت بېرىلدى
a (1)=2              '  ئىككىنچى ئۆزگەرگۈچى مىقدارغا قىممەت بېرىلدى
Sum= a(0)+a(1)   '  ئۆزگەرگۈچى مىقدار Sumغا قىممەت بېرىلىپ ئىشلىتىلاندى %>
```

VBScriptدا سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسى 0دىن باشلاپ ھېسابلىنىدۇ،شۇڭا يۇقارقى سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسى a(3) دا ئۈچ ئەمەس ،تۆت تۈر بار.

كۆپ قاتلاملىق سانلىق مەلۇماتلارگۇرۇپپىسىنى ئېنىقلاشقىمۇ بولىدۇ ،مەسىلەن :دائىم ئىشلىتىلىدىغان ئىككى قاتار سانلىق مەلۇماتلار گۇرۇپپىسى شاھمات تاختىسىغا ئوخششىپ كېتىدۇ ،تۆۋەندە بىر مىسال كۆرۈپ ئۆتەيلى :

بىردانە ئۈچ قۇر ،بەش ئىستون بولغان ئىككى قاتلاملىق سانلىق مەلۇماتلارگۇرۇپپىسىنى ئېنىقلايلى :

```
<%    Dim a(2,4)        '  بىردانەئىككى قاتلاملىق سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسى ئېنىقلاندى
a (1,2)="大家好"      '  قىممەت بېرىلدى
%>
```

يەنە ئۆزۈن ئۆزگىرىشچان سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسى ۋە ھەركەتچان سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسىنى

ئىنقلاشـقا بولـدۇ،ئىنقلىغان ۋاقىتتـا سـانلىق مەلۇمـات گۇرۇپپـسىدىكى تـۈرلەر سـانى ئىنىـق بولمـسا كېـيىن تۈزىتىپ قويۇشقىمۇ بولىدۇ،مەسىلەن :

<% Dim a( ) ' بىردانە سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسى ئىنقلاندى
ReDim a (3) 'قايتىدىن ئىنقلاندى
a (3)="北京"
ReDim a (5) ' ئەگەر خالىسىڭىز Redimنى كۆپ قېتىم ئىشلىتىپ
' سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسى ئىنقلاشقا بولىدۇ
a (5)="大学" %>

دىقـقەت : ReDim سـانلىق مەلۇمـات گۇرۇپپـسىدىن كېـيىن كەلـسە ئەسـلىدىكى بەزى سـانلىق قىممەتـلەر پۈتـۈنلەي ئۆچۈرۈلـدۇ، ئەگەر ئەسـلىدىكى سـانلىق مەلۇمـاتلار تـۈرلىرىنى سـاقلاپ قالمـاقچى بولـساق ReDim Preserver a(5) جۈملىسىنى ئىشلەتسەك بولىدۇ .

3ـ7. VBScriptدىكى ھىسابلاش بەلگىسى

VBScriptدە Visual Basic دىكى ھەرخىل ھىسابلاش بەلگىلىرى قوللىنىلغان ،ھىسابلاش بەلگىلىرى ماتېماتىكىلىق ھىسابلاش بەلگىسى ،سېلىشتۇرۇپ ھىسابلاش بەلگىسى ،لوگىكىلىق ھىسابلاش بەلگىسى ۋە ئۇلاپ ھىسابلاش بەلگىسىنى ئۆزئىچىگە ئالىدۇ .

بۇنىـڭ ئىچىـدە ماتېمـاتىكىلىق ھـسابلاش بەلگـسى ھـسابلىنىدىغان ئىپـادىنى ئۇلاشـتا ئـشلىتىلىدۇ، سېلىـشتۇرۇپ ھـسابلاش بەلگـسى سـانلىق قىمـمەت ۋە ئـوبيېكتلارنى سېلىـشتۇرۇشتا ئـشلىتىلىدۇ ، لوگىكىلىـق ھـسابلاش بەلگـسى لوگىكىلـق ئۆزگىرىـشچان مىقـدارلارنى ئۇلاشـتا ئـشلىتىلىدۇ ،ئـۇلاپ ھىسابلاش بەلگىسى ئىككى ھەرپ –بەلگىنى ئۇلاشتا ئىشلىتىلىدۇ.
ھەرخىل ھىسابلاش بەلگىلىرى تۆۋەندىكى جەدۋەلدە چۈشەندۈرۈلدى .

جەدۋەل 3ـ2ـa. : ھەرخىل ھىسابلاش بەلگىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ مەنىسى

ئۇلاپ ھىسابلاش بەلگىسى		لوگىكىلىق ھىسابلاش بەلگىسى		سېلىشتۇرۇپ ھىسابلاش بەلگىسى		ماتېماتىكىلىق ھىسابلاش بەلگىسى	
مەنىسى	بەلگە	مەنىسى	بەلگە	مەنىسى	بەلگە	مەنىسى	بەلگە
ئىككى ھەرپ بەلگىنى ئۇلايدۇ	+	ئەمەس	**Not**	تەڭ	=	قوشۇش	+
ئىككى ھەرپ بەلگىنى ئۇلايدۇ، "+"بىلەن ئوخشاش	**&**	ۋە ، بىلەن	**And**	چوڭ	>	ئېلىش	**-**
		ياكى	**Or**	كىچىك	<	كۆپەيتىش	*
		پەرقى	**Xor**	چوڭ ياكى تەڭ	>=	بۆلۈش	/
			Eqv	كىچىك ياكى تەڭ	<=	بۆلۈنمىنى پۈتۈنلەش	\
			Imp	تەڭ ئەمەس	<>	قالدۇقنى تېپىش	**Mod**
				ئىككى ئوبيېكتنى سېلىشتۇرغاندا ئوخشاشلىق بارمۇ-يوق ؟	**Is**	دەرىجىگە كۆتۈرۈش	^

Imp ،Eqv، Mod، Xor لارنىڭ قىسقىچە چۈشەندۈرۈلىشى ①

Mod قالدۇقنى تېپىش ئەملى :

مەسلەن:

10 Mod 5 = 0

10 Mod 3 = 1

12 Mod 4.3 = 0

12.6 Mod 5 = 3

Xor لوگىكىلىق ھىسابلاش ئەملى :

بۇ ئەمەلدە ھەرئىككى تەرەپ راست ياكى ھەر ئىككى تەرەپ يالغان بولسا يالغان قىممەت قايتىدۇ، خالىغان بىرتەرەپ راست، يەنە بىرتەرەپ يالغان بولسا راست قىممەت قايتىدۇ.

مەسلەن:

```
Dim A, B, C, D, MyCheck
A = 10: B = 8: C = 6: D = Null      ' دەسلەپكى قىممەت بېرىش
MyCheck = A > B Xor B > C     ' Falseقىممەت قايتىدۇ
MyCheck = B > A Xor B > C     ' Trueقىممەت قايتىدۇ
MyCheck = B > A Xor C > B     ' Falseقىممەت قايتىدۇ
MyCheck = B > D Xor A > B     ' Nullقىممەت قايتىدۇ
MyCheck = A Xor B     '
```

① Eqv لوگىكىلىق ئەمەل بەلگىسى (سېلىشتۇرۇش رولى)

بۇ ئەمەلدە ھەرئىككى تەرەپ راست ياكى ھەر ئىككى تەرەپ يالغان بولسا راست قىممەت قايتىدۇ، خالىغان بىرتەرەپ راست، يەنە بىرتەرەپ يالغان بولسا يالغان قىممەت قايتىدۇ.

مەسلەن:

```
Dim A, B, C, D, MyCheck
A = 10: B = 8: C = 6: D = Null      ' قىممەتنى دەسلەپلەشتۈرۈش
MyCheck = A > B Eqv B > C     ' Trueقىممەت قايتىدۇ
MyCheck = B > A Eqv B > C     ' Falseقىممەت قايتىدۇ
MyCheck = A > B Eqv B > D     ' Nullقىممەت قايتىدۇ
MyCheck = A Eqv B     '
```

② Eqv لوگىكىلىق ئەمەل بەلگىسى (سېلىشتۇرۇش رولى)

بۇ ئەمە لدە ھەرئىك كى تەرەپ را ست ياكى ھەرئىك كى تەرەپ يال غان بو لسا را ست قى ممەت قايت مدۇ، خالىغان بىرتەرەپ راست، يەنە بىرتەرەپ يالغان بولسا يالغان قىممەت قايتىدۇ.

① «بارخان»تور بېتىدىن ئېلىندى .

.b-2-3 جەدۋەل :Eqv ، Xor, Imp لارنىڭ قىسقىچە چۈشەندۈرۈلىشى

Eqvلوگىكىلىق ئەمەل بەلگىسى(2)			Eqvلوگىكىلىق ئەمەل بەلگىسى(1)			Xor لوگىكىلىك هسابلاش ئەملى		
قايتقان قىممەت	ئوڭ تەرەپ	سول تەرەپ	قايتقان قىممەت	ئوڭ تەرەپ	سول تەرەپ	قايتقان قىممەت	ئوڭ تەرەپ	سول تەرەپ
True	*True*	*True*	*True*	*True*	*True*	*False*	*True*	*True*
False	*False*	*True*	*False*	*False*	*True*	*True*	*False*	*True*
Null	*Null*	*True*	*False*	*True*	*False*	*True*	*True*	*False*
True	*True*	*False*	*True*	*False*	*False*	*False*	*False*	*False*
True	*False*	*False*						
True	*Null*	*False*						
True	*True*	*Null*						
Null	*False*	*Null*						
Null	*Null*	*Null*						

مەسلەن:

```
A = 10: B = 8: C = 6: D = Null        ' قىممەتنى دەسلەپلەشتۈرۈش
MyCheck = A > B Imp B > C     ' قىممەت قايتىدۇTrue。
MyCheck = A > B Imp C > B     ' قىممەت قايتىدۇFalse。
MyCheck = B > A Imp C > B     ' قىممەت قايتىدۇTrue。
MyCheck = B > A Imp C > D     ' قىممەت قايتىدۇTrue。
MyCheck = C > D Imp B > A     ' قىممەت قايتىدۇNull。
MyCheck = B Imp A     '
```

ئۇلاپ هسابلاش بەلگىسى بىلەن ماتىماتىكىلىق هسابلاش بەلگىسى ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدۇ،مەسلەن :

```
<%
Sum=a^2+b^2            ' aبىلەن  b  نىڭ كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسىنى هسابلاش
StrTemp="欢迎" & user_name    ' "欢迎"بىلەن  user_name  نى ئۇلاپ هسابلاش
StrTemp="欢迎" + user_name         ' "+"ئىشلىتىلىسمۇ ئوخشاش ئۇلاپ هسابلىنىدۇ
%>
```

سېلىشتۇرۇپ هسابلاش بەلگىسى دائىم ئىككى ساننى،ئىككى هەرپ-بەلگىنى،ياكى ئىككى چىسلانى سېلىشتۇرۇشتا ئىشلىتىلىدۇ .

ئادەتتە هۆكۈم قىلىش جۈملىسى ئىشلەتكەندە ،مەسلەن :

```
<%
Result=a>b                    ' ئۆزگەرگۈچى مقدار  aبىلەن bسېلىشتۇرۇلدى
If a>b Then    '(True)   هۆكۈم قىلىش جۈملىسدە b دىن a چوڭ بولسا Resul كۈچكە ئىگە
```

ئاستى قۇردىكى جۈملە ئىجرا بولىدۇ '

%>

لوگىكىلىق ھېسابلاش بەلگىسى ئارقىلىق لوگىكىلىق ھېسابلاش ئېلىپ بېرىلىدۇ، دائىم ئىشلىتىلىدىغانلىرىAnd,Or,Not

تۆۋەندە مىسال بىلەن چۈشەندۈرىمىز :

<%

Result=a And b ' ئۆزگەرگۈچى مىقدار a بىلەن b نىڭ ھەر ئىككىسى كۈچكە ئىگە (True)بولسا Resulمۇ كۈچكە ئىگە (True) '

Result=a Or b ' ئۆزگەرگۈچى مىقدار a ياكى b نىڭ بىرى كۈچكە ئىگە (True)بولسا Resulمۇ كۈچكە ئىگە (True) '

Result=Not a ' ئۆزگەرگۈچى مىقدار aكۈچكە ئىگە (True) بولسا Resulكۈچكە ئىگە ئەمەس (False)، ئۆزگەرگۈچى مىقدار a كۈچكە ئىگە بولمىسا Resul(False)كۈچكە ئىگە (True)'

%>

ئوبرازلىق قىلىپ چۈشەندۈرەيلى : "And"نىڭ مەنىسى "بىلەن "،"Or"نىڭ مەنىسى"ياكى"،"Not"نىڭ مەنىسى "ئەكسىچە " .

لوگىكىلىق ھېسابلاش بەلگىسى بىلەن ماتېماتىكىلىق ھېسابلاش بەلگىسى دەۋرىيلىك جۈملىسى ۋە ھۆكۈم جۈملىسىدە دائىم ئىشلىتىلىدۇ، پۇختا بىلىۋېلىڭ .

بىر ئىپادە كۆپلىگەن ھېسابلاش بەلگىلىرىنى ئۆزئىچىگە ئالغاندا ئاۋۋال ماتېماتىكىلىق ھېسابلاش بەلگىسى ئاندىن ئۇلاپ ھېسابلاش بەلگىسى ئاندىن سېلىشتۇرۇپ ھېسابلاش بەلگىسى ئەڭ ئاخىرىدا لوگىكىلىق ھېسابلاش بەلگىسى بويىچە ھېسابلىنىدۇ .ئوخشاشلا بىرخىل ھېسابلاش بەلگىسى كەلگەندە سولدىن-ئوڭغا تەرتىپ بويىچە ھېسابلىنىدۇ .

كۆپچىلىكنىڭ سەمىگە سالىدىغىنىمىز --- ئەمەلىيەتتە قوللانغاندا مۇقىم مۇشۇ تەرتىپكىلا ئېسىلىۋالماي ( )دىن پايدىلىنىپ بۇخىل تەرتىپنى ئۆزئېھتىياجىمىزبويىچە ئۆزگەرتسەك بولىدۇ .

ئەمەلىيەتتە بۇ ئالگېبرا دا ئۆگەنگەن ھېسابلاش تەرتىپى بىلەن ئوخشاش .

3-8. VBScriptفۇنكسىيلىرى

فۇنكسىيە دېگىنىمىز-- ئۆگىنىپ ئۆتكەن تىرگونومىيلىك فۇنكسىيە بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدۇ .

باشقىلار بەزى مۇرەككەپ ھېسابلاشلارنى بىرلا فۇنكسىيگە ئايلاندۇرغان، سىز ئىچكى قىسمىدا (بومۇرەككەپ ھېسابلاش جەريانىنىڭ)قانداق ھېسابلىنىدىغانلىقنى بىلىشىڭىز ھاجەتسىز، پەقەت ئىشلىتىشنى بىلىۋالسىڭىزلا كۇپايە .فۇنكسىيە ئىشلەتكەندە نۇرغۇن ۋاقىتنى تېجەپ قالغىلى بولىدۇ، VBScriptدە Visual Basic دىكى بەزى فونكسىيلەر قوللىنىلغان، تۆۋەندە دائىم ئىشلىتىلىدىغان بىرقانچە فۇنكسىينى ئىشلىتىشنى چۈشەندۈرىمىز .

3-8-1. ئايلاندۇرۇش فۇنكسىيلىرى

ئادەتتە ئۆزگەرگۈچى مىقدار ۋەكىللىك قىلغان سانلىق مەلۇماتنىڭ تىپى ئاپتوماتىك ئۆزگىرىپ مۇۋاپىق سانلىق مەلۇمات تىپىنى شەكىللەندۈرىدۇ، بىراق بەزىدە ئاپتوماتىك ئۆزگەرسىمۇ پەيدا بولغان سانلىق مەلۇمات تىپى ماسلاشماي

خاتالىق چىقىدۇ، بۇچاغدا سانلىق مەلۇمات تىپىنى فۇنكسىيە ئىشلىتىپ ئايلاندۇرۇشقا مەجبۇر بولىمىز ،دائىم ئىشلىتىلىدىغان سانلىق مەلۇمات تىپىنى ئايلاندۇرۇش فۇنكسىيىلىرى 3ـ3. جەدۋەلدە كۆرسىتىلدى .

3ـ3.جەدۋەل: دائىم ئىشلىتىلىدىغان سانلىق مەلۇمات تىپىنى ئايلاندۇرۇش فۇنكسىيىلىرى

فۇنكسىيە	ئىقتىدارى
CStr(Variant)	نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇمات تىپىنى ھەرپ-بەلگە تىپىغا ئايلاندۇرىدۇ .
CDate(Variant)	نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇمات تىپىنى چېسلا تىپىغا ئايلاندۇرىدۇ.
CInt(Variant)	نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇمات تىپىنى پۈتۈن سان تىپىغا ئايلاندۇرىدۇ .
CLng(Variant)	نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇمات ئۇزۇن پۈتۈن سان تىپىنى تىپىغا ئايلاندۇرىدۇ .
CSng(Variant)	نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇمات تىپىنى Singleتىپىغا ئايلاندۇرىدۇ .
CDbl(Variant)	نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇمات تىپىنىDouble تىپىغا ئايلاندۇرىدۇ .
CBool(Variant)	نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇمات تىپىنى بولئان تىپىغا ئايلاندۇرىدۇ .

تۆۋەندە مىسال بىلەن چۈشەندۈرىمىز :

```
<%     Num1=666
StrWelcome=" مېھمان قېتىملىق نىنچى" & Cstr(num1) & " سىز"        %>
```

يۇقاردىكى مىسالدا Num1پۈتۈن سان تىپلىق ئۆزگەرگۈچى مىقداربولۇپ(CStrفۇنكسىيىسى بىلەن) ھەرپ-بەلگەتىپىقا مەجبۇرىي ئايلاندۇرۇلدى.

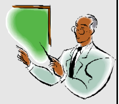

چۈشەندۈرۈش :
فۇنكسىيە ئۆتكەنگەندە پارامېتىر (ئۆزگەرگۈچى مىقدارقىممىتى)بىلەن فۇنكسىيىگە دىققەت قىلىش كېرەك، بۇمىسالدا Num1ئۆزگەرگۈچى مىقدار،CStrفۇنكسىيە،ئۇنىڭدىن سىرت فۇنكسىيە بىلەن ئۆزگەرتىلگەن (ياكى ئالماشتۇرۇلغان)قىممەت تىپىغا دىققەت قىلىش كېرەك .بۇمىسالدا قايتۇرۇلغان قىممەت تىپى ---- ھەرپ- بەلگە تىپ .

3ـ8ـ2. ھەرپ-بەلگە فۇنكسىيىلىرى

Aspداپروگراماتۈزگەندە ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغىنى يەنىلا ھەرپ-بەلگىلەردۇر.ئالايلۇق :ئابونتلارنى تىزىملىغاندا كىرگۈزۈلگەن ئىسىم ،مەخپىي نومۇر ..... قاتارلىقلار,يەنە سۆزقالدۇرۇش دەپتىرىدىكى قالدۇرۇلىدىغان سۆزتىمىسى ،مەزمۇنى، سۆزقالدۇغۇچى ئىسمى قاتارلىقلار .....ھەممىسى ھەرپ-بەلگە قاتارىدا بىرتەرەپ قىلىنىدۇ,بىز ھەمىشە ھەرپ-بەلگە فۇنكسىيىلىرىنى قوللىنىپ ھەرپ-بەلگىلەرنىڭ باش ئاخىرىنى ئۈزۈش، چوڭ-كىچىك يېزىلىشىنى ئۆزگەرتىش قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى قىلىمىز .

دائىم ئىشلىتىلىدىغان ھەرپ-بەلگە فۇنكسىيىلىرى 3ـ4. جەدۋەلدە كۆرسىتىلدى.

3ـ4. جەدۋەل : دائىم ئىشلىتىلىدىغان ھەرپ-بەلگە فۇنكسىيەلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئىقتىدارلىرى

فۇنكسىيە	ئىشلىتىش ئۇسۇلى	ئىقتىدارى
Len	Len(String)	ھەرپ-بەلگىنى سانايدۇ .
Trim	Trim(String)	ھەرپ-بەلگىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى بوشلۇقنى تاشلىۋېتىدۇ .
Ltrim	Ltrim(String)	ھەرپ-بەلگىنىڭ ئالدىدىكى بوشلۇقنى تاشلىۋېتىدۇ .
Rtrim	Rtrim(String)	ھەرپ-بەلگىنىڭ كەينىدىكى بوشلۇقنى تاشلىۋېتىدۇ .

Mid	Mid(String,3,4)	ھەرپ-بەلگەStringدىن سول تەرەپ 3- ئورۇندىن سول تەرەپكەقاراپ 4 دانە ھەرپ-بەلگىنى ئۈزۈپ ئالىدۇ، 4قالدۇرۇۋېتىلسە 3-ئورۇندىن ئاخىرغىچە بولغان ھەرپلەرنى ئۈزۈپ ئالىدۇ .
Left	Left(String, 3)	ھەرپ-بەلگەStringدىن سول تەرەپتىن 3 دانە ھەرپنى ئۈزۈپ ئالىدۇ.
Right	Right(String, 5)	ھەرپ-بەلگەStringدىن ئوڭ تەرەپتىن 5 دانە ھەرپنى ئۈزۈپ ئالىدۇ .
LCase	LCase(String)	ھەرپ-بەلگەStringدىكى ھەممە ھەرپنى چوڭ يېزىلىشى بىلەن كۆرسىتىدۇ .
UCase	UCase(String)	ھەرپ-بەلگەStringدىكى ھەممە ھەرپنى كىچىك يېزىلىشى بىلەن كۆرسىتىدۇ .
StrComp	StrComp(String1, String2)	String1بىلەنString2 نى سېلىشتۇرىدۇ،ئەگەر ئوخشاش بولسا قىممەت 0بولىدۇ .
InSrt	InSrt(String1, String2)	ھەرپ-بەلگەString1ئىچىدەString2باربولساسول تەرەپتىن قانچىنچى ئورۇندا ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .
Split	Split(String1,delimiter)	ھەرپ-بەلگەString1 ئىچىدە delimiterدىن قانچىسى باربولسا delimiterنى چېگرا قىلىپ String1نى شۇنچە بۆلەككە بۆلىدۇ،ئەگەر delimiterقالدۇرۇۋېتىلگەندە بوش ئورۇندىن قانچىسى بولسا بوش ئورۇننى چېگرا قىلىپ شۇنچە بۆلەككە بۆلىدۇ.
Replace	Replace(String,find,replacewith)	ھەرپ-بەلگەString ئىچىدىن findنى ئىزدەپ ئۇنى replacewithگە ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ .

تۆۋەندە مىسال سۆزلەيمىز :

```
<%
StrTemp=Mid("This a good book",8,4)          ' StrTemp قىممىتى goodبولىدۇ
StrTemp=Trim("     VBScript      ")           ' StrTemp قىممىتى VBScriptبولىدۇ
StrTemp=Ucase("jjshang")                      ' StrTemp قىممىتى jjshang بولىدۇ
StrTemp=InStr("abc@263.net","@")              ' StrTemp قىممىتى 1-قېتىمدا4 بولىدۇ
StrTemp=Replace("abcdb","ab","*")             ' StrTemp قىممىتى *cdbبولىدۇ
%>
```

يۇقارقى مىسالدا Trimفۇنكسىيىسى بىلەن ھەرپ –بەلگىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى بوشلۇق چىقىرىۋېتىلدى، ئادەتتە ئابونتلارتوردا تىزىملاتقاندا ئۆزىنىڭ ئۇچۇرلىرىنىڭ كەينىدىن بوشلۇق كىرگۈزۈپ قويۇشى مۇمكىن،بۇ چاغدا مۇشۇ فۇنكسىيىدىن پايدىلىنىپ ئارتۇق كىرگۈزۈلگەن بوشلۇقنى چىقىرىۋەتسەك بولىدۇ،Insrtفۇنكسىيىسىدىن پايدىلىنىپ مەلۇم مەزمۇننى ئىزدەشكە بولىدۇ،مەسىلەن :ئابونىت E-mailئادرېسىنى توغرا كىرگۈزدىمۇ-يوق؟ بۇنى تەكشۈرۈشتە .

Split فۇنكسىيىسى سەل مۇرەككەپراق ،بۇفۇنكسىيىدىن پايدىلىنىپ ھەرپ-بەلگىلەرنى گۇرۇپپىلاشقا بولىدۇ.3-1-مىسالغا قاراڭ:

3ـ1. مىسال (3ـ1.asp) ھەرپ بەلگىلەرنى گۆرۈپپىلاش

```
<% Option Explicit          'ئۆزگەرگۈچى مقدارلار مەجبۇرىي ئىنقلىندۇ   %>
<html>
<head>
    <title>ھەرپ بەلگىلەرنى گۆرۈپپىلاش  </title>
</head><body>
    <%
    Dim MyString
MyString = Split("VBScript*is*good!", "*")      '*نى چېگرا قىلىپ ئايرىلىپ گۆرۈپپىلىندۇ
    Response.write MyString(0) & "<P>"
    Response.write MyString(1) & "<P>"
    Response.write MyString(2)
    %>
</body>
</html>
```

پروگراممىنىڭ ئىجرا بولۇش نەتىجىسى 3ـ2.رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك :

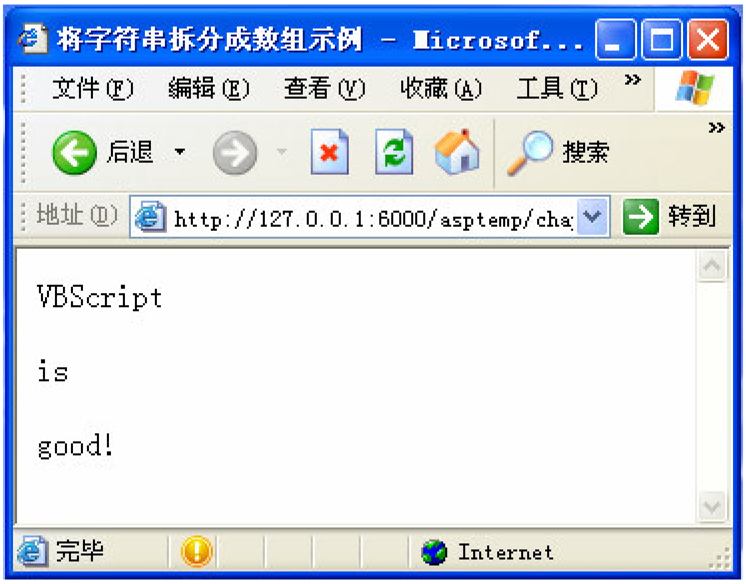

3ـ2.رەسىم :
3ـ1.asp پروگراممىسى ئىجرا
بولغاندىكى كۆرۈنۈش ←

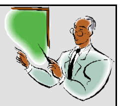

چۈشەندۈرۈش : ①MyString نىڭ ئىنقلىنىش شەكلىگە دىققەت قىلىڭ، خۇددى بىرئۆزگەرگۈچى مقدارنى ئىنقلىغاندەك ئىنقلايمىز.
② بۇيەردىكى <P> بۆلەك ئايرىلىشنى ئىپادىلەيدۇ(ئاپتوماتىك قۇر ئالمىشىدۇ) .

3ـ8ـ3. چىسلابىلەن ۋاقىت فۇنكسىيىسى

VBScript تا چىسلابىلەن ۋاقىت فۇنكسىيىسىدىن پايدىلىنىپ ھەرخىل شەكىلدىكى چىسلابىلەن ۋاقىت ئۇچۇرلىرىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ. مەسىلەن: سۆزقالدۇرۇش دوسكىسى پروگراممىسىدا سۆزقالدۇرۇلغان چاغدىكى چىسلانى

خاتىرىلەشتە Date فۇنكسىيىسى ئىشلىتىلىدۇ . دائىم ئىشلىتىلىدىغان فۇنكسىيىلەر 3-5. جەدۋەلدە بېرىلدى .

3-5. جەدۋەل: دائىم ئىشلىتىلىدىغان چېسلا بىلەن ۋاقىت فۇنكسىيىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى

فۇنكسىيە	ئىشلىتىش ئۇسۇلى	چۈشەندۈرۈش
Now	Now( )	سىستېمىنىڭ هازىرقى چېسلاسى بىلەن ۋاقتىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Date	Date( )	سىستېمىنىڭ هازىرقى چېسلاسىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Time	Time( )	سىستېمىنىڭ هازىرقى ۋاقتىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Year	Year( )	مۇئەييەن چېسلانىڭ يىل ئايرىمىسىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Month	Month( )	مۇئەييەن چېسلانىڭ ئاي ئايرىمىسىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Day	Day( )	مۇئەييەن چېسلانىڭ كۈن ئايرىمىسىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Hour	Hour( )	مۇئەييەن ۋاقىتنىڭ سائەت ئايرىمىسىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Minute	Minute( )	مۇئەييەن ۋاقىتنىڭ مىنۇت ئايرىمىسىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ .
Second	Second( )	مۇئەييەن ۋاقىتنىڭ سېكۇنت ئايرىمىسىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ.
WeekDay	WeekDay( )	كۆرسىتىلگەن چېسلادىكى شۇ كۈننىڭ ھەپتىنىڭ قايسى كۈنى ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ .
DateDiff	DateDiff("Var"،"Var1"،"Var2”)	ئىككى دانە چېسلا ياكى ۋاقىتنىڭ ئارىلىقىنى ھېسابلايدۇ.
DateAdd	DateAdd ("Var"،"Var1"،"Var2”)	ئىككى دانە چېسلا ياكى ۋاقىتقا ئارىلىقنى قوشۇپ ھېسابلايدۇ،مەسىلەن :10كۈندىن كېيىن چېسلاغا قانچە ؟ DateAdd ("d"،10،"Date()")
FormatDateTime	FormatDateTime(Date,vbShortDate)	ئۆزگەرتىشچان قىسقا چېسلا شەكلى
	FormatDateTime(Date,vbLongDate)	ئۆزگەرتىشچان ئۇزۇن چېسلا شەكلى
	FormatDateTime(Date,vbShortTime)	ئۆزگەرتىشچان قىسقا ۋاقىت شەكلى
	FormatDateTime(Date,vbLongTime)	ئۆزگەرتىشچان ئۇزۇن ۋاقىت شەكلى

3-5a . جەدۋەل: ۋاقىت ياكى چېسلا ئارىلىقى بىرلىكلىرى

بىرلىك	yyyy	m	d	ww	h	s
چۈشەندۈرۈش	يىل	ئاي	كۈن	ھەپتە	سائەت	سېكۇنت

تۆۋەندە مىسال ئېلىپ چۈشەندۈرىمىز:

```
<%        ' هازىرقى چېسلانى كۆرسىتىپ بېرىدۇ
Response.Write"你来访问的日期"  & Date( )
' هازىرقى ۋاقىت بىلەن چېسلانى كۆرسىتىپ بېرىدۇ
Response.Write"你来访问的时间"  & Now( )
Response.Write"你来访问的时间  "& Time( )     ' هازىرقى ۋاقىتنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ
NumTemp=Month(date( ))          ' قانچىنچى ئاي ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ
```

NumTemp= Month(#2003-10-21#)

NumTemp=Weekday(date( ))   'ھەپتىنىڭ قايسى كۈنى ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ

'چېسلانى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدۇ

Response.Write FormatDateTime (Date( ),vbLongDate)

%>

ئەمدى بىز تۆۋەندە DateDiff نى ئىشلىتىپ مۇئەييەن چېسلايىكى ۋاقىتنىڭ ئارىلىقىنى ھېسابلايمىز،ۋاقىت بىرلىكلىرىگە دىققەت قىلىڭ.

<%

NumTemp= DateDiff("d",Date(),#1/1/2008#) '2008-يىلى كىرىشكە يەنە قانچە كۈن قالدى؟

'2008-يىلى كىرىشكە يەنە قانچە سائەت قالدى؟

NumTemp= DateDiff ("h",Date(),#1/1/2008#)

'بۈگۈنكى چېسلا ئارىسىدا قانچە كۈن پەرق بار؟

NumTemp= DateDiff ("d",#1/2/2003#,#1/1/2005#)

%>

4-8-3. ماتېماتىكىلىق فۇنكسىيىلەر

دائىم ئىشلىتىلىدىغان ماتېماتىكىلىق فۇنكسىيىلەر 3-6. جەدۋەلدە بېرىلدى.

3-6. جەدۋەل: دائىم ئىشلىتىلىدىغان ماتېماتىكا فۇنكسىيىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ چۈشەندۈرۈلىشى

فۇنكسىيە	ئىشلىتىش ئۇسۇلى	چۈشەندۈرۈش
Abs	Abs(number)	مۇتلەق قىممەتنى قايتۇرىدۇ .
Sqr	Sqr(number)	كۋادرات يىلتىزىنى قايتۇرىدۇ .
Sin	Sin(number)	بولۇڭ سىنوس قىممىتىنى قايتۇرىدۇ .
Cos	Cos(number)	بولۇڭ كوسىنوس قىممىتىنى قايتۇرىدۇ.
Tan	Tan(number)	بولۇڭ تانگىنس قىممىتىنى قايتۇرىدۇ .
Atn	Atn(number)	بولۇڭ كوتانگىنس قىممىتىنى قايتۇرىدۇ .
Log	Log(number)	بىرسانىڭ لوگارىفمىلىق قىممىتىنى قايتۇرىدۇ .
Int	Int(number)	كەسىر سانىنى پۈتۈنلەيدۇ .
FormatNumber	FormatNumber(Number,NumDigitsAfterDecinal)	كەسىر سانىنى كۆرسىتىلگەن خانىغىچەپۈتۈنلەپ ھېسابلايدۇ .
Rnd	Rnd( )	0دىن 1گىچە بولغان خالىغان بىرسانىنى قايتۇرىدۇ .
Ubound	Ubound(سان ، سان گۇرۇپپىسى نامى)	سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسىدىكى ئەڭ چوڭ قىممەتنى قايتۇرىدۇ .

تۆۋەندە مىسال ئېلىپ چۈشەندۈرىمىز:

```
<%  a=Int(10.23)                  '     10  پۈتۈنلەپ قايتۇرۇلىدىغان قىممەت
 a= FormatNumber(10.123456,3)    '          كەسرچېكىتتىن كېيىنكى 3-خانىغىچە ھىسابلايدۇ ،
                                      '10.123قايتۇرىلىدىغان قىممەت
%>
```

Rndفۇنكسىيىسى بىردانە 0دىن 1گىچە بولغان خالىغان بىرسان پەيداقىلىدۇ ،تۆۋەندىكى مىسالدا 10ئىچىدىكى خالىغان بىرسان شەكىللەندۇرۇلىدۇ ،ھەم پۈتۈنلەپ كۆرسىتىلىدۇ :

3-2. مىسال (3-2.asp) خالىغان سان ھاسىل قىلىش

```
<html>
<head>
    <title>خالىغان سان ھاسىل قىلىش</title>
</head>
<body>
        <% Dim NumTemp
    Randomize Timer                 ' بۇجۈملە ھەرقېتىم پەيدا بولغان ساننىڭ ئوخشاش بولۇپ
              '                     .  قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ
NumTemp = Int((10 * Rnd()) + 1)
    Response.write NumTemp %>
</body>
</html>
```

كۆپچىلىك يۇقارقى پروگراممىنى ئىجراقىلىپ كۆرسە بولىدۇ ،ھەرقېتىم 10ئىچىدىكى بىرسان ھاسىل قىلىنىدۇ ،ھەم پۈتۈنلەپ كۆرسىتىلىدۇ.

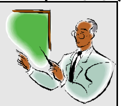

چۈشەندۈرۈش :

①Rndفۇنكسىيىسى 0دىن 1گىچە بولغان خالىغان بىرسان پەيداقىلىدۇ .

Int(10*Rnd( ))+1ئىپادىسى بويىچە Rndپەيدا قىلغان سانغا 10كۆپەيتىلىپ 1قوشۇلۇپ پۈتۈنلىنىدۇ،شۇنىڭ بىلەن 1دىن 10غىچە بولغان خالىغان بىرسان پەيدا بولىدۇ.

②Randomize Timer جۈملىسى ھەرقېتىم پەيدا بولغان ساننىڭ ئوخشاش بولۇپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ .

3-8-5.   تەكشۈرۈش فۇنكسىيىلىرى

تەكشۈرۈش فۇنكسىيىلىرى ئادەتتە مەلۇم ئۆزگەرگۈچى مىقدارنىڭ تىپىنى تەكشۈرگەندە ئىشلىتىلىدۇ،دائىم ئىشلىتىلىدىغان تەكشۈرۈش فۇنكسىيەلىرى 3-7.جەدۋەلدە بېرىلدى .

3-7.جەدۋەل :دائىم ئىشلىتىلىدىغان تەكشۈرۈش فۇنكسىيەلىرى ۋە ئىقتىدارلىرى

فۇنكسىيە	ئىقتىدارى
VarType(Variant)	ئۆزگەرگۈچى مىقدار Variantنىڭ قىممىتى تەكشۈرۈلىدۇ،فۇنكسىيە قىممىتى ئۆزگەرگۈچى مىقدارتىپىنى ئىپادىلەيدۇ،0بوشلۇقنى،2پۈتۈن ساننى، 7چېسلانى،8ھەرپ-بەلگىنى،11بولئاننى ،8192 سان گۇرۇپپىسىنى ئىپادىلەيدۇ.
IsNumeric(Variant)	ئۆزگەرگۈچى مىقدار Variantنىڭ قىممىتى تەكشۈرۈلىدۇ، سانلىق مەلۇمات تىپلىق بولسا فۇنكسىيە قىممىتى Trueبولىدۇ.
IsDate(Variant)	ئۆزگەرگۈچى مىقدار Variantنىڭ قىممىتى تەكشۈرۈلىدۇ، چېسلا تىپلىق بولسا فۇنكسىيە قىممىتى Trueبولىدۇ.
IsNull(Variant)	ئۆزگەرگۈچى مىقدار Variantنىڭ قىممىتى تەكشۈرۈلىدۇ، Null بولسا فۇنكسىيە قىممىتى Trueبولىدۇ.
IsEmpty(Variant)	ئۆزگەرگۈچى مىقدار Variantنىڭ قىممىتى تەكشۈرۈلىدۇ، Empty بولسا فۇنكسىيە قىممىتى Trueبولىدۇ.
IsObject(Variant)	ئۆزگەرگۈچى مىقدار Variantنىڭ قىممىتى تەكشۈرۈلىدۇ،ئەگەر ئوبىيېكت تىپلىق بولسا فۇنكسىيە قىممىتى Trueبولىدۇ.
IsArray(Variant)	ئۆزگەرگۈچى مىقدار Variantنىڭ قىممىتى تەكشۈرۈلىدۇ، سان گۇرۇپپىسى تىپلىق بولسا فۇنكسىيە قىممىتى Trueبولىدۇ.

تۆۋەندە مىسال ئېلىپ چۈشەندۈرىمىز:

```
<%      SrtTemp="asp"
NumTemp=VarType(SrtTemp)      'ئۆزگەرگۈچى مىقدارقىممىتى ھەرپ-بەلگە تىپلىق،شۇڭا قايتىدىغان قىممەت8
BloTemp=IsNull(a)      'ئەگەرئۆزگەرگۈچى مىقدارھەقىقەتەن ئىناۋەتسىزسانلىق مەلۇمات بولسا،ئۇھالدا Trueقىممەت قايتىدۇ
      '      ئۇنداق بولمىسا Falseقىممەت قايتىدۇ      %>
```

3-9. VBScriptدىكى جەريان

3-8.پاراگرافتا بىز نۇرغۇن فۇنكسىيەلەرنى ئۆگەندۇق،بۇفۇنكسىيەلەردىن پايدىلىنىپ مەلۇم خىل ئىقتىدارنى تاماملاش ئىنتايىن ئاسان ، لېكىن بەزىدە بىرقىسىم ئالاھىدە ئىقتىدارلارنى تاماملاشقا توغرا كېلىدۇ،ئالايلۇق : 1 دىن Nگىچە بولغان سانلارنىڭ كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسىنى ھېسابلاش، ئەمدى بۇنىڭغا ھېچقايسى فۇنكسىيە ئىشلىمەيدۇ ،ئۆزىمىز فۇنكسىيە تۈزۈشىمىز كېرەك .

VBScript دا جەريان ئىككى خىل بولىدۇ . بىرى :Subتارماق پروگراممىسى ،يەنە بىرى:Functionفۇنكسىيىسى ،بۇئىككىسىنىڭ پەرقى : Subتارماق پروگراممىسىدا پەقەت ئىجرا بولۇپ قىممەت قايتۇرۇلمايدۇ ، ئەمما Function فۇنكسىيىسى ئىجرا بولغاندىن كېيىن نەتىجە قايتۇرۇلىدۇ.

تارماق پروگراممىغا نام بېرىش ۋە فۇنكسىيىگە نام بېرىش قائىدىسى بىلەن ئۆزگەرگۈچى مىقدارغا نام بېرىش قائىدىسى ئوخشاش.

3-9-1. Subتارماق پروگراممىسى

Subتارماق پروگراممىسىنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى :

```
Sub تارماق پروگراممسى نامى (پارامتر 1،پارامتر 2، .....)
...........
End Sub
```

ياكى

```
Sub تارماق پروگراممسى نامى ( )
...........
End Sub
```

بۇنىڭ ئچدىكى "پارامتر 1،پارامتر 2، ....." لەر --- جەرياندا يۆتكەپ ئشلتدىغان مقدار،سان ياكى ئپاده . پارامتردىن پايدىلنىپ سانلىق مەلۇماتلارنى يوللاشقا بولىدۇ ،ئەگەر Sub جەرياندا پارامتر بولمسا ئۇنداقتا چوقۇم تىرناق قويۇلۇشى لازىم .

Subجەريانىنىڭ تەڭشەپ ئشلتشكه بولىدىغان ئككى خىل شەكلى بار :

(1) Call جۈملىسىنى ئشلتىپ :

Call تارماق پروگراممسى نامى (پارامتر 1،پارامتر 2، .....)

(2)Call جۈملىسىنى ئشلەتمەي :

تارماق پروگراما نامى پارامتر 1،پارامتر 2، .....

تۆۋەندە كونكرېتنى مسال كۆرىمىز :

مسال3.3. (3_3.asp) a بىلەن b نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسى

```
<% Option Explicit                    ' بۇجۈمله بىلەن ئۆزگەرگۈچى مقدارلار مەجبۇرىي ئىنىقلىنىدۇ  %>
<html>
<head>
    <title> aبىلەنb  نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسى </title>
</head>
<body>
    <%
    Dim m,n                          ' mبىلەنn ئەمەلىي پارامتر
    m=3
    n=4
    Call pingfanghe(m,n)       '     يۆتكەپ ئشلتدىغان تارماق پروگراما--- نەتىجە كۆرستىش
            تۆۋەندىكىسى تارماق پروگراما، aبىلەنb نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسىنى ھىسابلايدۇ '
    Sub pingfanghe (a,b)                    ' aبىلەن b شەكلىي پارامتر
        Dim sum
        sum=a^2+b^2
        Response.Write "aبىلەنb  نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسى:" & CStr(sum)
    End Sub
    %>
```

```
</body>
</html>
```

پروگرامما ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش 3ـ3.رەسىمدىكىدەك .

3ـ3.رەسىم←
3ـ3.asp پروگراممىسى
ئىجرابولغاندىن كېيىنكى
كۆرۈنۈش

چۈشەندۈرۈش :①يۇقارقى پروگراممىدا m بىلەن n ئەمەلىي پارامىتر ،a بىلەن b شەكلى پارامىتر،ئىجرا بولۇش جەريانىدا ئەمەلىي پارامىتر قىممىتى شەكلى پارامىترغا يەتكۈزۈپ بىرىلىدۇ ،بۇيەردە m نىڭ قىممىتى a غا ،n نىڭ قىممىتى b غا يەتكۈزۈپ بىرىلدى.

② ئەمەلىي پارامىتر بىلەن شەكلى پارامىترنىڭ ئورنى ماس كېلىدۇ،لېكىن ئىسمى ماس كەلمەيدۇ،ئىسىم ئوخشاش بولسىمۇ،بولمىسىمۇ بولىدۇ .

③تۇراقلىق مىقدار،ئۆزگەرگۈچى مىقدار ۋە ئىپادە ئەمەلىي پارامىتر بولالايدۇ ،ئەمما سانلىق مەلۇمات تىپىغا دىققەت قىلىش كېرەك .

④ئۆزگەرگۈچى مىقدارلار قايسى دائىردە كۈچكە ئىگە ؟

m بىلەن n پۈتۈن بىر asp ھۆججىتىدە ئۈزلۈكسىز جارى قىلدۇرالايدۇ ،شۇڭا asp ھۆججىتىنىڭ بېشىدا،ياكى ئاخىرىدا، ئوتتۇرىسىدا بولسۇن قىممەت بېرىشكە ،دەلىللەشكە بولىدۇ ،لېكىن ئۆزگەرگۈچى مىقدار Sum پەقەت تارماق جەريانىدىلا كۈچكە ئىگە ،جەريان سىرتىدا ئىناۋەتسىز ،ئېنىق قىلىپ ئېيتساق جەريانىنىڭ ئىچى – سىرتىدا بۇ ئىككىسىنىڭ مەنىسى ئوخشاش ئەمەس .

3ـ9ـ2. Function فۇنكسىيىسى

بۇيەردىكى فۇنكسىيە بىلەن 3ـ8.پاراگرافتا دېيىلگەن فۇنكسىينىڭ ماھىيىتى ئوخشاش،بىراق بۇيەردە سىزنۆزىڭىز فۇنكسىيە تۈزىسىز .

Function فۇنكسىيىسىنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى :

Function فۇنكسىيە نامى (پارامىتر1،پارامىتر2، .....)

....

End Function

ياكى

Function فۇنكسىيە نامى( )

```
…………
End Function
```

Sub جەرىيان بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدۇ ، بۇنىڭ ئىچىدىكى "..... ،پارامېتىر 2،پارامېتىر 1" لەر جەرىياندا يۆتكەپ ئىشلىتىدىغان مىقدار،سان ياكى ئىپادىنى كۆرسىتىدۇ، پارامېتىردىن پايدىلىنىپ سانلىق مەلۇماتلارنى يوللاشقا بولىدۇ ،ئەگەر Function جەرىياندا پارامېتىر بولمىسا ئۇنداقتا چوقۇم تىرناق قويۇلۇشى لازىم .

Sub جەرىيان بىلەن ئوخشىمايدىغان يېرى :Function جەرىياندا فۇنكسىيە نامى ئارقىلىق بىرقىممەت قايتۇرۇلىدۇ ، بۇقىممەت جەرىياندىكى جۈملىلەردە فۇنكسىيىگە بېرىلگەن نام بولۇپ سانلىق مەلۇمات تىپى Variant.

Function جەرىيانىنىڭ پەقەت بىرخىل ئىشلىتىلىش شەكلى بار،بۇنىڭدا نەتىجە بىۋاستە فۇنكسىيە نامى ئارقىلىق دەللىلىنىپ چىقىرىلىدۇ ،فۇنكسىيە نامىغا چوقۇم ئۆزگەرگۈچى مىقدارغا قىممەت بېرىش جۈملىسىنىڭ سول تەرىپىنى ياكى ئىپادىنى ئىشلىتىش كېرەك ،3ـ8. پاراگرافتىكى فۇنكسىيە ئىشلىتىش بىلەن ئوخشاش .

تارماق پروگراممىا بىلەن سىيلىشتۇرۇش ئۈچۈن ،بىز بۇيەردە يەنىلا a بىلەن b نىڭ كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسى ھېسابلايدىغان بىر مىسال كۆرسىتىمىز :

3ـ4.مىسال (3ـ4.asp) a بىلەن b نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسى

```
<% Option Explicit      'بۇجۈملە بىلەن ئۆزگەرگۈچى مىقدارلار مەجبۇرىي ئېنىقلىنىدۇ.  %>
<html>
<head>
   <title>a بىلەن b نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسى</title>
</head>
<body>
   <%
   Dim m,n,sum                'm بىلەن n ئەمەلىي پارامېتىر
   m=3
   n=4
   sum=pingfanghe(m,n)        'ئىشلىتىلىدىغان فۇنكسىيە
   Response.write "a بىلەن b نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسى " & CStr(sum)
   'تۆۋەندىكى فۇنكسىيە a بىلەن b نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسىنى ھېسابلاشقا ئىشلىتىلىدى.
   Function pingfanghe (a,b)     'a بىلەن b شەكلىي پارامېتىر
      Dim sum
      sum=a^2+b^2
      pingfanghe=sum           'فۇنكسىيىگە قىممەت بېرىلدى .
   End Function
   %>
</body>
```

```
</html>
```

پروگراما ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش 4ـ3.رەسىمدىكىدەك :

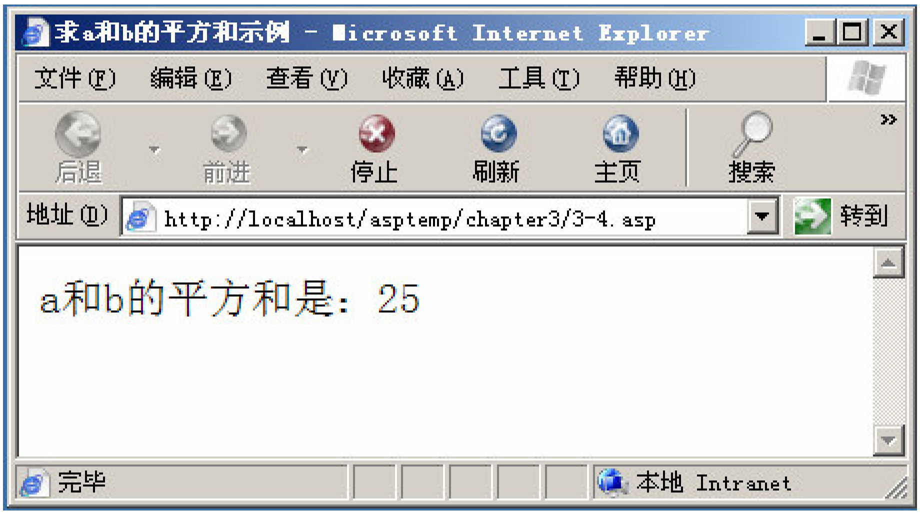

4ـ3.رەسىم←
3ـ4.aspپروگراممىسى
ئىجرابولغاندىن كېيىنكى
كۆرۈنۈش

3ـ9ـ3. تارماق پروگراما بىلەن فۇنكسىيىنىڭ ئورنى

تارماق پروگراما بىلەن فۇنكسىيىنى aspھۆججەتتە خالىغان ئورۇنغا قويۇشقا بولىدۇ، سىرتقا قويۇشقىمۇ بولىدۇ،مەسىلەن: 4ـ3.مىسالنى ئۆزگەرتىپ كۆرەيلى :

ئاساسىي پروگراما 3ـ5.asp دا ، بويەردىكى پەقەت ئىشلىتىلىدىغان فۇنكسىيە

3ـ5.مىسال (3ـ5.asp)ئاساسىي پروگراما

```
<% Option Explicit           '     بۇجۈملە بىلەن ئۆزگەرگۈچى مىقدارلار مەجبۇرىي ئېنىقلىنىدۇ. %>
<!--#Include file="3-6.asp"-->
<html>
<head>
     <title>a بىلەن b نىڭ كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسى </title>
</head>
<body>
     <%
     Dim m,n,sum                  '  .  n بىلەن mئەمەلىي پارامېتىر
     m=3
     n=4
     sum=pingfanghe(m,n)                        ' ئىشلىتىلىدىغان فۇنكسىيە
     Response.write "a بىلەن b نىڭ كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسى " & CStr(sum)
     %>
</body>
</html>
```

6ـ3.مىسال (3ـ6.asp) فۇنكسىيە

```
<%
     '   تۆۋەندىكى فۇنكسىيە b بىلەن a نىڭ كۋادراتىنىڭ يىغىندىسىنى  ھىسابلاشقا ئىشلىتىلدى.
Function pingfanghe (a,b)                    ' bبىلەنaشەكلىي پارامېتر
     Dim sum
     sum=a^2+b^2
     pingfanghe=sum                          '. فۇنكسىيىگە قىممەت بېرىلدى
End Function
%>
```

http://localhost/asptemp/chapter3/3_5.asp كۆزەتكۈچ ئادرېس ئىستونىغا نى كىرگۈزۈپ ئىجراقىلىپ كۆرۈڭ .

> چۈشەندۈرۈش :
>
> ①3ـ5.aspنىڭ ئىككىنچى قۇردىكى <!--#Include file="3_6.asp"--> جۈملە HTMLجۈملىسى بولۇپ،بۇجۈملىدىن پايدىلىنىپ ھۆججەتكە باشقا بىرھۆججەتنى قىستۇرۇشقا بولىدۇ، 3ـ5.aspبىلەن3ـ6.asp ئوخشاش بىر ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە بولغانلىقتىن،قىستۇرۇلىدىغان ھۆججەت نامى بىۋاستە يېزىلدى،تەپسىلاتىنى كىتابىمىزنىڭ ئاخىرىدىكى ئىلاۋە Aدىن ھۆججەتنىڭ ئادرېسى ھەققىدىكى بايانلارنى ئوقۇپ چۈشىنىۋېلىڭ.
>
> ②بۇخىل ئۇسۇلدىن پايدىلىنىپ دائىم ئىشلىتىدىغان بىرقىسىم فۇنكسىيەلەرنى ئايرىم بىر ھۆججەتكە يېزىپ،ئاندىن مەزكۇر فۇنكسىيە ھۆججىتىنى ئۆزىمىز نىڭ ھۆججىتىگە قىستۇرساق مەشغۇلات جەريانى ئاددىيلىشىدۇ .

3ـ10. شەرتلىك جۈملىنى ئىشلىتىش

Asp دا پروگرامما تۈزگەندە ،دائىم ئابونىت كىرگۈزگەن ئۇچۇرلارغا قارىتا ھۆكۈم قىلىش ئېلىپ بېرىلىدۇ،مەسىلەن :تىزىملىتىشتا كىرگۈزۈشكە تېگىشلىك ئۇچۇرلار تولۇق كىرگۈزۈلدىمۇ- يوق ؟مەخپىي نومۇر توغرىمۇ –يوق ؟ دېگەندەك ....بۇچاغدا شەرتلىك جۈملىنى ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ ، VBscript تەمىنلىگەن if...Then...Elseجۈملىسىنى ئىشلىتىمىز .

3ـ10ـ1. if...Then...Elseجۈملىسى

if...Then...Elseجۈملىسىدە شەرتكە ئۇيغۇن (True)ياكى ئەمەسلىككە (False)ھۆكۈم قىلىنىدۇ ھەمدە ھۆكۈم نەتىجىسىگە ئاساسەن ئىجرابولىدىغان جۈملە بەلگىلىنىدۇ ، بۇنىڭ تۆۋەندىكى بىرقانچە خىل شەكلى بار :

(1)if...Then...Else

```
If    شەرت جۈملىسى Then
 شەرتكە ئۇيغۇن بولغاندا ئىجرا قىلىنىدىغان جۈملە
End If
```

> چۈشەندۈرۈش : بۇجۈملىدە ئەھۋال شەرتكە ئۇيغۇن بولغاندا (True) كېيىنكى قۇردىكى جۈملە ئىجرا قىلىنىدۇ،ئۇنداق بولمىغاندا بۇجۈملىدىن ئاتلاپ ئۆتۈپ كېيىنكى قۇرلاردىكى جۈملىلەر ئىجراقىلىنىدۇ .

(2) If...Then...Else...End If (يەككە شەرت)

If شەرت جۈملىسى Then

ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 1

Else

ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 2

End If

چۈشەندۈرۈش : بۇجۈملىدە ئەگەر شەرتكە ئۇيغۇن بولغاندا (True) [ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 1] ئىجرا قىلىندۇ،ئۇنداق بولمىغاندا [ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 2] ئىجراقىلىندۇ .

(3) If...Then...Else...End If (كۆپ شەرت)

If شەرت جۈملىسى 1 Then

ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 1

ElseIf شەرت جۈملىسى 2 Then

ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 2

....

Else

ئىجرا قىلىندىغان جۈملە n+1

End If

چۈشەندۈرۈش :

ئەگەر ئەھۋال [شەرت جۈملىسى 1]گە ئۇيغۇن بولغاندا (True) [ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 1] ئىجرا قىلىندۇ،كېيىنكى Ifجۈملىسىنى ئىجرا قىلماي ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتىدۇ ، [شەرت جۈملىسى 2]گە ئۇيغۇن بولغاندا (True) [ئىجرا قىلىندىغان جۈملە 2] ئىجرا قىلىندۇ ،كېيىنكى Ifجۈملىسىنى ئىجرا قىلماي ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتىدۇ .... ئەھۋال ھېچقانداق شەرتكە ئۇيغۇن بولمىسا [ئىجرا قىلىندىغان جۈملە n+1] ئىجرا قىلىندۇ.

ئەمەلىيەتتە يەككە شەرتلىك جۈملە بىلەن كۆپ شەرتلىك جۈملىنىڭ ماھىيىتى ئوخشاش .

تۆۋەندە كونكرېتنى بىر مىسال كۆرۈپ ئۆتەيلى :

3ـ7. مىسال:(3ـ7.asp) ئىمتىھان نومۇرىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن ،ئوخشىمىغان ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرسىتىش .

```
<% Option Explicit            %>
<html>
<head>
    <title> جۈملىسىنى ئىشلىتىش If…Then…Else</title>
</head>
<body>
    <%      Dim Grade
```

```
Grade=86    ' . ئاددىي بولسۇن ئۈچۈن بۇيەردە بىۋاستە قىممەت بېرىلدى، ئەسلى بىر سانلىق قىممەت يوللانسا بولاتتى
If Grade>=85 Then
        Response.Write "نەتىجىڭىز ياخشى ! "
    Elseif Grade>=70 And Grade<85 Then
        Response.Write "يامان ئەمەس، تېخىمۇ تىرىشىڭ !"
    Elseif Grade>=60 And Grade<70 Then
        Response.Write "نەتىجىڭىز تۆۋەنراق، يەنىمۇ تىرىشىڭ . "
    Else
        Response.Write "مەن بۇنىڭغا بىرنېمە دېيەلمەيمەن ."     %>
    End if
    </body>
</html>
```

پروگراممىا ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش 5_3.رەسىمدىكىدەك :

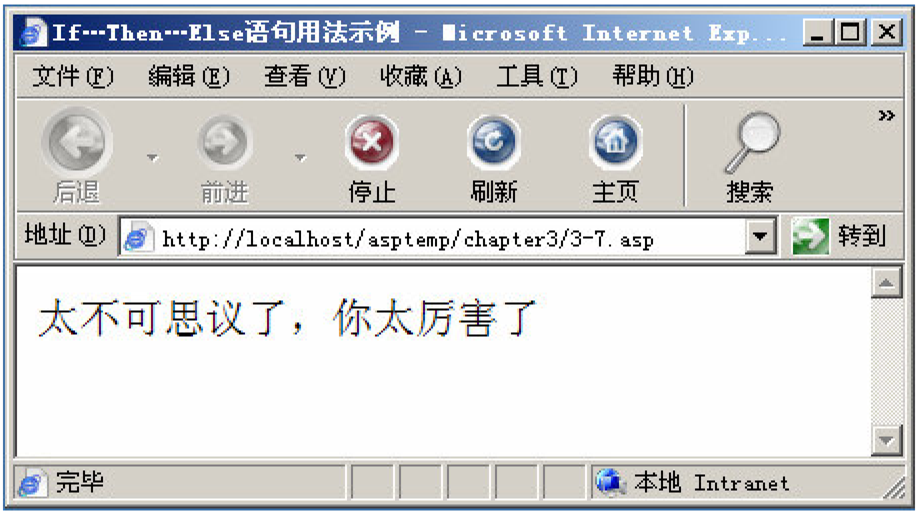

5_3.رەسىم← 3_7.asp پروگراممىسى ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش

2_10_3 . Select Case جۈملىسى

Select Case جۈملىسى If…Then…Else جۈملىسىنىڭ كۆپ شەرتلىك بولغان چاغدىكى باشقا بىر خىل شەكلى . بۇ جۈملىنى ئىشلەتكەندە پروگراممىا تۈزۈش تېخىمۇ ئاددىيلىشىدۇ .

Select Case جۈملىسىنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى :

```
Select Case  ئۆزگەرگۈچى مىقدار ياكى ئىپادە
Case   نەتىجە1
        ئىجرا قىلىنىدىغان جۈملە1
Case   نەتىجە2
        ئىجرا قىلىنىدىغان جۈملە2
............
Case   نەتىجە n
```

```
        ئىجرا قىلىنىدىغان جۈملە n
        Case Else
          ئىجرا قىلىنىدىغان جۈملە n+1
End Select
```

چۈشەندۈرۈش:

ئاۋۋال ئىپادىگە قارىتا ھېسابلاش ئېلىپ بېرىلىپ نەتىجە چىقىرىلىدۇ،ئاندىن بۇ نەتىجە تەرتىپ بويىچە نەتىجە1 دىن نەتىجە nگىچە بولغان بارلىق نەتىجىلەر بىلەن سېلىشتۇرىلىدۇ،ئىپادىدىن كېلىپ چىققان نەتىجە بىلەن سېلىشتۇرۇش جەريانىدا ئىزدەپ تېپىلغان نەتىجە ماس كەلسە كېيىنكى قوردىكى جۈملە ئىجرا قىلىنىپ شەرتلىك Select Caseشەكلىدىن چىكىنىپ چىقىدۇ ،ئىپادىدىن كېلىپ چىققان نەتىجە بىلەن سېلىشتۇرۇش جەريانىدا ئىزدەپ تېپىلغان نەتىجە ماس كەلمىسە Case Else كېيىنكى قوردىكى جۈملە ئىجرا قىلىنىدۇ.

تۆۋەندە كونكرېتنى بىر مىسال كۆرۈپ ئۆتەيلى :

8_3. مىسال:(3_8.asp) ئىمتىھان نومۇرىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن ،ئوخشىمىغان ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرسىتىش(3_7.asp بىلەن سېلىشتۇرۇڭ ،ئوخشاشلىقى ۋە پەرقى بار.) .

```
<% Option Explicit %>
<html>
<head>
    <title>جۈملىسىنى ئىشلىتىش   Select Case </title>
</head>
<body>
    <%
Dim Grade
Grade="B"        ' ئاددىي بولسۇن ئۈچۈن بۇيەردە بىۋاستە قىممەت بېرىلدى ،ئەسلى بىر سانلىق قىممەت يوللانسا بولاتتى.
Select Case Grade
    Case "A"
        Response.Write " ! نەتىجىڭىز ياخشى"
    Case "B"
        Response.Write "! يامان ئەمەس ،تېخىمۇ تىرىشىڭ"
    Case "C"
        Response.Write " . نەتىجىڭىز تۆۋەنراق ،يەنىمۇ تىرىشىڭ"
    Case Else
        Response.Write ". مەن بۇنىڭغا بىرنېمە دېيەلمەيمەن"
    End Select
    %>
```

</body>
</html>

پروگراما ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش 3ـ6.رەسىمدىكىدەك :

3ـ6.رەسىم←
3_8.asp پروگراممىسى
ئىجرابولغاندىن كېيىنكى
كۆرۈنۈش

3ـ11. دەۋرىيلىك جۈملىسىنى ئىشلىتىش

VBscriptدا دەۋرىيلىك جۈملىسى ئىنتايىن مۇھىم ،بۇجۈملە ھەمىشە بىرگۇرۇپپا جۈملىنى قايتا –قايتا ئىجرا قىلىشتا ئىشلىتىلىدۇ ، مەسىلەن : سانلىق مەلۇمات-ئامبىرىدىكى خاتىرىلەرنى رەت-تەرتىپى بىلەن ئوقۇپ – چىقىرىشتا .

VBscriptدا دائىم ئىشلىتىلىدىغان دەۋرىيلىك جۈملىلەر: For...Nextجۈملىسى،Do...Loopجۈملىسى قاتارلىقلار.

3ـ11ـ1. For...Nextجۈملىسى

For...Next جۈملىسى بىرخىل مەجبۇرىي دەۋرىيلىك، جۈملە بۆلىكىنىڭ ئىجرا بولۇش قېتىم سانىنى بەلگىلىگىلى بولىدۇ،دەۋرىيلىنىشتە ئۆزگەرگۈچى مىقدار ھېسابلىنىدۇ، ھەرقېتىم دەۋرىيلەنگەندە ئۆزگەرگۈچى مىقداركېمىيىدۇ ياكى ئاشىدۇ.

ئىشلىتىش ئۇسۇلى :

```
For counter=start To end   [Step number]
 ئىجرا بولىدىغان جۈملە
Next
```

ھەرخىل پارامېتىرلىرى 3ـ8. جەدۋەلدە چۈشەندۈرۈلدى.

جەدۋەل 3ـ8. For...Next: دەۋرىيلىكدىكى پارامېترلارنىڭ مەنىسى

پارامېتر	چۈشەندۈرۈش
Counter	دەۋرىيلەنگۈچى ئۆزگەرگۈچى مىقدار
Start	دەۋرىيلىنىشنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى (قىممىتى)
End	دەۋرىيلىنىشنىڭ تاماملىنىش نۇقتىسى (قىممىتى)
Number	دەۋرىيلىنىشنىڭ قەدەم ئۇزۇنلۇقى، مەنپىي سان،مۇسبەت سان، پۈتۈن سان،كەسىر سان بولۇشى مۇمكىن، ئەگەر يېزىلمىسا قەدەم ئۇزۇنلۇقى 1 بولىدۇ .

تۆۋەندە مىسال ئېلىپ For...Next دەۋرىيلىكنى چۈشەندۈرىمىز :

مىسال 3ـ9. (3ـ9.asp): 1 دىن 100 گىچە بولغان سانلار كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسىنى تېپىش

```
<% Option Explicit %>
<html>
<head>
    <title>For…Next دەۋرىيلىك جۈملىسىنى ئىشلىتىش ئۈسۇلى</title>
</head>
<body>
    <%
    Dim Sum,I
    Sum=0
For I=1 to 100              '  1 دىن 100 گىچە دەۋرىيلىنىدۇ .
    Sum=Sum+I^2
Next
Response.Write "1 دىن 100 گىچە بولغان سانلار كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسى =" & CStr(Sum)
%>
</body>
</html>
```

پروگراممىنى ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش 3ـ7.رەسىمدىكىدەك :

3ـ7.رەسىم← 3ـ9.aspپروگراممىسى ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش

چۈشــەندۈرۈش : ① ئــاۋۋال sum=sum+I^2جۈملــسىگە قــارايلى ، sum نــىڭ قىممىتــى بىلەن I نىڭ كۋادراتى قوشۇلۇپ يەنە sum نىڭ قىممىتى قىلىندۇ .
بۇخۇددى بىر قۇتىدىن بىر سانىنى ئېلىپ ،ئۇنىڭغا باشقا بىر سانىنى قوشۇپ يەنە قۇتىغا سالغانغا ئوخشاش.
② دەۋرىيلــەنىش جەريــانى ھەققــدە : دەۋرىيلەنگــۈچى ئۆزگەرگــۈچى مىقــدار 1 دىــن 100 گــىچە دەۋرىيلىنــىدۇ،100 قېــتىم دەۋرىيلىنىــپ بولغانــدىن كېــيىن I نــىڭ قىممىتــى 101 بولغانــدا بــىزبەلگىلەپ بەرگەن قىممەت دائىرىسىدىن چىقىپ كېتىدۇ –دە ، دەۋرىيلىنىش تامام بولىدۇ .
كونكرېتنى جەريانى 3ـ9. جەدۋەلدە بېرىلدى .

3ـ9. جەدۋەل : مىسالدىكى كونكرېتنى دەۋرىيلىنىش جەريانى

ئىجرا بولغاندىن كېيىنكى sum نىڭ قىممىتى	ئىجرا بولۇشتىن ئاۋۋالقى sum نىڭ قىممىتى	ئىجرا بولۇشتىن ئاۋۋالقى I نىڭ قىممىتى	دەۋرىيلىنىش قېتىم سانى
=0+1^2=1	0	1	1ـقېتىم
=1+2^2=5	1	2	2ـقېتىم
=5+3^2=14	5	3	3ـقېتىم
....	....	....	....
=328350+100^2=338350	328350	100	100ـقېتىم

3ـ11ـ2. Do...Loop دەۋرىيلىكى

بونىڭــدىن باشــقا يەنە دائىــم ئىــشلىتىلىدىغان دەۋرىيلــك جۈملــسى Do...Loop بــار، ئــۇ بىــر خىــل شــەرت ئاســتىدا دەۋرىيلىنــىدۇ ، شــەرت قانائەتلەنــسە يــاكى قانــائەتلەنگىچە جــۈملە بــۆلىكىنى قايتــاـقايتــا ئىجــرا قىلىۋېرىدۇ .

ئىشلىتىش ئۇسۇلى (1) :

Do While شەرت 1
ئىجرا بولىدىغان جۈملە
Loop
ياكى
Do
ئىجرا بولىدىغان جۈملە
Do While شەرت 2

ئالدىدىكــسى كــىرىش تىپــدىكى دەۋرىيلــك ،ئۇنىڭــدا ئــاۋۋال شــەرتكە ئويغــۇن يــاكى ئەمەســلىككە ھۆكــۈم قىلىندۇ، ئەگەر ئۇيغۇن بولسا (True)دەۋرىيلىككە كىرىپ جۈملە ئىجراقىلىندۇ .

كېيىنكــسى چىقــىش تىپــدىكى دەۋرىيلــك، ئۇنىڭــدا ئــاۋۋال شــەرت بــىلەن ھــسابلاشماي بىــرقېتىم دەۋرىيلەنگەنــدىن كېــيىن شــەرتكە ھۆكــۈم قىلىنــدۇ ، ئۇيغــۇن بولــسا (True)دەۋرىــيلىككە كىرىــپ داۋاملىــق جــۈملە ئىجراقىلىنىدۇ .

ئىشلىتىش ئۇسۇلى (2) :

Do Until شەرت 3

ئىجرا بولىدىغان جۈملە

Loop

ياكى

Do

ئىجرا بولىدىغان جۈملە

Loop Until 4 شەرت

چۈشـەندۈرۈش : Until ھـالقىلىق خەت بولـۇپ، قايتـا-قايتـا دەۋرىيلىنـىپ شـەرتكە ئۇيغـۇن (True)ھـالەتكە كەلگەنـدە توختايـدۇ ، ئۇنىڭمـۇ ئىككـى خىـل شـەكلى بـار ،يۇقارقىغـان ئوخـشاش كىرىش تىپلىق ،چىقىش تىپلىق دەپ ئايرىلىدۇ.

تۆۋەندە ئاددىي بىر مىسال كۆرۈپ ئۆتەيلى :

3-10. مىسال : (3-10.asp) 1 دىن 100 گىچە بولغان سانلار كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسىنى تېپىش (3-9.asp بىلەن بولغان پەرقى ۋە ئوخشاشلىقىغا دىققەت قىلىڭ)

```
<% Option Explicit %>
<html>
<head>
    <title> دەۋرىيلىك جۈملىسىنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى Do…Loop </title>
</head>
<body>
    <%
    Dim sum,I
    sum=0
    I=1
    Do While I<=100                        '         1 دىن 100 گىچە دەۋرىيلىنىدۇ .
        sum=sum+I^2
        I=I+1
    Loop
Response.Write "1 دىن 100 گىچە بولغان سانلار كۋادراتلىرىنىڭ يىغىندىسى =" & CStr(Sum)
    %>
</body>
</html>
```

پروگرامما ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش 3-8.رەسىمدىكىدەك :

3ـ8.رەسىم : 3ـ10.asp پروگراممىسى ئىجرابولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش

> چۈشەندۈرۈش : دەۋرىيلىنىش شەرتى I<=100 گە دىققەت قىلىڭ ،ھەربىر قېتىم دەۋرىيلەنگەندە شەرتكە ھۆكۈم قىلىنىدۇ، ئەگەر I نىڭ قىممىتى 100دىن كىچىك بولسا ياكى تەڭ بولسا ئۇھالدا شەرتكە ئۇيغۇن بولۇپ (True)،جۈملە ئىجرا قىلىنىدۇ، ئەگەر I نىڭ قىممىتى 100دىن چوڭ بولسا شەرتكە ئۇيغۇن ئەمەس (False) ، جۈملە ئىجرا قىلىنمايدۇ، دەۋرىيلىنىش توختايدۇ.

3ـ11ـ3. While...Wend دەۋرىيلىكى

پروگراممىلار تۈزگەندە Wehile...Wend دەۋرىيلىكى ئانچەكۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ ، بۇجۈملە Do...Loop دەۋرىيلىكىگە بەكمۇ ئوخشاپ كېتىدۇ ، تۆۋەندە ئاددىي قىلىپ تونۇشتۇرىمىز .

ئىشلىتىش ئۇسۇلى :

Wehile شەرت 1

ئىجرا بولىدىغان جۈملە

Wend

> چۈشەندۈرۈش : شەرتكە ئۇيغۇن بولغاندا(True) دەۋرىيلىنىپ جۈملە ئىجرا قىلىنىدۇ ، تاكى شەرتكە ئۇيغۇن بولمىغانغا (False) قەدەر دەۋرىيلىنىپ دەۋرىيلىكتىن چىكىنىدۇ .

مىسال :

```
<%
Dim I
I=1
Wehile 1<10          '          I=10 بولغاندا دەۋرىيلىك ئاخىرلىشىدۇ .
I=I+1
Wend
%>
```

3-11-4. For Each...In دەۋرىيلىكى

بۇ بىر خىل ئالاھىدە دەۋرىيلىك شەكلى ، بۇنىڭ مەنىسى مۇنداق : بىر قۇتا ئىچىگە تىك-تاك توپ قويۇلغان بولسا،سىز بىرقېتىمدا بىرداندىن توپ ئالسىڭىز تەرتىپ بويىچە بارلىق توپلارنى ئالالايسىز .

For Each...In دەۋرىيلىكمۇ مۇشۇنداق ، بىر توپلامدىن بىرئېلېمېنتنى تەرتىپ بويىچە ئالىدىغان ئىقتىدارنى تاماملىيالايدۇ.

ئىشلىتىش ئۇسۇلى :

```
For Each   ئېلېمېنت   In   توپلام
  ئىجرا بولىدىغان جۈملە
Next
```

For Each...In دەۋرىيلىكى بىلەن For...Next دەۋرىيلىكى ئوخشىشىپ كېتىدۇ ، بىراق توپلامدا ھەربىر ئېلېمېنت قايتىلىنىدىغان بىرگۇرۇپپا جۈملە ،لېكىن جۈملىنىڭ قايتىلىنىش قېتىم سانى ئەمەس .

ئەگەر توپلامدىكى ئېلېمېنتلارنىڭ قانچىلىك كۆپلىكىنى بىلمىگەندە For Each...In دەۋرىيلىكى ئىشلىتىلىدۇ ، بۇتوغرىسىدا كېيىن سانلىق مەلۇمات ئامبىرى ۋە ھۆججەت ئوقۇش -ساقلاش بىرىكمىسىنى چۈشەندۈرگەندە ئەستايىدىللىق بىلەن مۇلاھىزە قىلىمىز .

3-11-5. دەۋرىيلىك قاتلىمى

دەۋرىيلىك كۆپ قاتلاملىق بولىدۇ ،قاتلام دېگىنىمىز : چوڭ بىر دەۋرىيلىك ئىچىدىكى كىچىك دەۋرىيلىك . بۇكىچىك دەۋرىيلىك چوڭ دەۋرىيلىك ئىچىدە ئىجرا بولىدۇ ، دەۋرىيلىكنىڭ پاراللېللىقىغا دىققەت قىلىڭ، كېسىشسە بولمايدۇ .3-9. رەسىمدىن پايدىلىنىڭ .

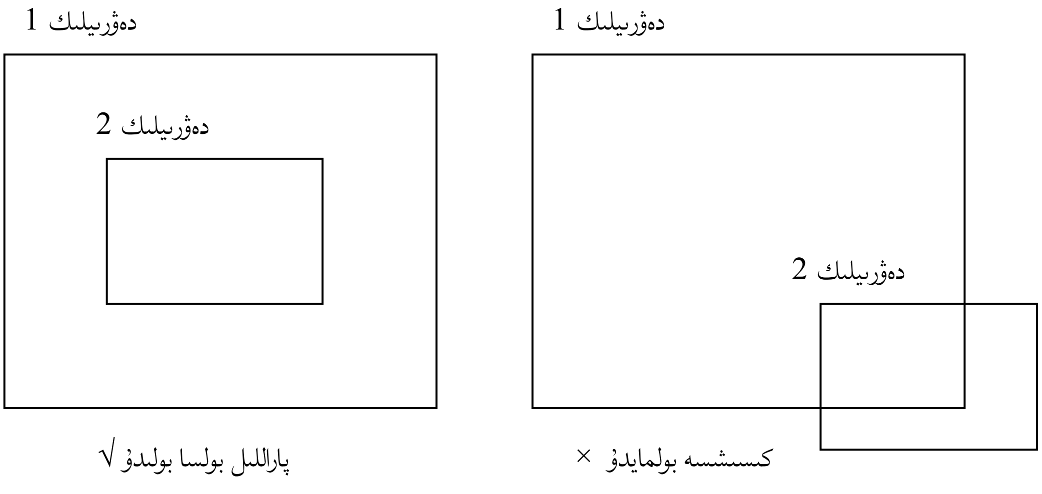

3-9. رەسىم دەۋرىيلىك قاتلىمىنىڭ سىخېمىسى

تۆۋەندە ئاددىي بىر مىسال كەلتۈرىمىز .

سانلىق مەلۇمات گۇرۇپپىسىدىكى بارلىق ئۆزگەرگۈچى مىقدارلارنىڭ يىغىندىسىنى ھېسابلايلى :

```
<%
Dim a(9,9)  ,sum
a(0,0)=1
……….
   For I=0 to 9        '           دەۋرىيلىك 1
```

```
            For J=0 to 9          '          2 دەۋرىيلك
    Sum=sum+a(I,J)
            Next
    Next
    Response.Write " =يىغىندى" & CStr(sum)
    %>
```

6-11-3. دەۋرىيلكتىن مەجبۇرىي چىكىندۇرۇش

ئـادەتتىكى ئەھـۋال ئاسـتىدا شـەرت ھۆكـۈمگە ئاساسـەن دەۋرىيلـك چىكىندۇرىلـدۇ، بـراق بەزـدە مەجبۇرىي چىكىندۇرۇشكە توغرا كېلىدۇ.

For...Next دەۋرىيلكىدىن مەجبۇرىي چىكىندۇرۇش بۇيرۇقى : Exit For .

مەسىلەن :

```
<%
Sum=0
N=100
For I=1 to N
        Sum=Sum+1
        ' .ئەگەرSumنىڭ قىممىتى 10000 دىن چوڭ بولسا دەۋرىيلكىدىن مەجبۇرىي چىكىندۇرىلىدۇ
    If Sum>10000 Then
            Exit For
    End If
Next
%>
```

Do...Loop دەۋرىيلكىدىن مەجبۇرىي چىكىندۇرۇش بۇيرۇقى : Exit Do .

3-12. ئىزاھات جۈملىسى

ئىزاھـات جۈملـسى ئىجـرا بولمايـدۇ،بەت يۈزىدىمۇكۆرسـىتىلمەيدۇ،ئىزاھات جۈملـسگە ئاساسـەن ئەسـلى پروگراممىنى چۈشەنگىلى بولىدۇ .

پروگراممىغا ئىزاھات جۈملسى يازغاندا پروگراممىنى ئوقۇپ چۈشىنىش ئاسان بولىدۇ .

ئادەتتە Rem ياكى ' بەلگىسى قويۇلغان جۈملىلەرنىڭ ھەممىسى ئىزاھات جۈملىلىرىدۇر .

ئىشلىتىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىچە :

```
<%
Rem     ئىزاھات جۈملسى
%>
  ياكى
<%
   '    ئىزاھات جۈملسى
%>
```

ئالدىنقى مىساللاردا ئىزاھات جۈملىسى كۆپ قېتىم ئىشلىتىلگەن ، بۇيەردە يەنە قايتا مىسال كۆرسەتمەيمىز .

پروگراممىنى ئىجرا قىلىپ سىناق قىلغاندا چىقىرىۋەتمەكچى بولغان جۈملىنىڭ ئالدىغان ئىزاھات بەلگىسى قويۇپ قويساق بولىدۇ .

13ـ3. خاتالىق جۈملىسى

ئادەتتە پروگراممىدا خاتالىق كۆرۈلگەندە ،ئىجرا بولۇشتىن توختايدۇ ھەمدە بەت يۈزىدە خاتالىق ئۇچۇرى كۆرسىتىلىدۇ. لېكىن بەزىدە بىزكۈتمىگەن بونداق خاتالىق چىقسا بولمايدۇ ، بۇنىڭ ئۈچۈن خاتالىقنى بىرتەرەپ قىلىش جۈملىسى ئىشلىتىمىز :

```
On Error Resume Next
```

بۇجۈملە خاتالىق كۆرۈلگەن قوردىن ئاتلاپ كىتىپ كېيىنكى قۇردىكى جۈملىنى ئىجرا قىلىشنى ئىپادىلەيدۇ .مەسىلەن :

```
<%
On Error Resume Next
………….
%>
```

پروگراممىنى ئىجرا قىلىپ سىناق قىلغاندا بۇجۈملە ئىشلىتىلسە خاتالىق چىقمايدۇ .

3ـ كۆنۈكمە

1ـ تاللاپ جاۋاب بېرىڭ .

① a="6" جۈملىسى ئىجرا بولغاندىن كېيىن a (   ) تىپلىق بولىدۇ .

A ： ھەرپ-بەلگە تىپلىق   B ： چىسلا تىپلىق   C ： سانلىق قىممەت تىپلىق   D بولئان تىپلىق

② تۆۋەندىكىلەردىن قايسىسى ئۆزگەرگۈچى مىقدار بولسا توغرا (   )

A： 111   B：ab_1   C：_sum   D：a?b

③تۆۋەندىكى پروگراممىا ئىجرا بولغاندىن كېيىن a نىڭ قىممىتىگە ھۆكۈم قىلىڭ (   )

```
<%
a=3
a=a+5
%>
```

A：0   B： 3   C：5   D：8

④ تۆۋەندىكى پروگراممىا ئىجرا بولغاندىن كېيىن a,b,c لارنىڭ قىممىتىگە ھۆكۈم قىلىڭ (   )

```
<%
a="1"+"1"
b="1"&"1"
c="1"&1
%>
```

A： "11",11,11   B："11","11","11"   C：11, "11",2   D：2, "11","11"

(ئەسكەرتىش:سانلارقوش پەش ئىچىگە ئېلىنسا ھەرپ-بەلگە تىپقا ئۆزگىرىدۇ ، تىپىنىڭ ئالمىشىشىغا دىققەت قىلىڭ .)

⑤ تۆۋەندىكىلەردىن قايسىسى سانلىق قىممەت تىپىنى ھەرپ-بەلگە تىپىغا ئايلاندۇرىدۇ ؟ (   )

A：Cdate   B：Cint   C：CStr   D：CDb1

⑥Mid("八千里路云和月",3,2) جۈملىسى ئىجرا بولسا قانداق نەتىجە چىقىدۇ ؟ (   )

A：“千里”   B： “里路”   C： “里”   D ：“路云”

⑦Int(3.45) بىلەن Int(-3.45) نىڭ قىممىتى ئايرىم-ئايرىم ھالدا (   )

A：4,-4   B：3,-4   C：3,3   D：3,-3

2ـ ئىشلەپ بېقىڭ .

①بىربۆلەك پروگراممىا يېزىڭ ، بەت يۈزىدە ۋاقىت ، چىسلا، ھەپتىنىڭ قايسى كۈنى ئىكەنلىكى كۆرسىتىلسۇن .

② بىربۆلەك پروگراممىا يېزىڭ ، ”祖国“ بىلەن ”万岁“ نىڭ ئىككى تەرىپىدىكى بوشلۇق چىقىرىۋېتىلسۇن ھەمدە ئۇلىنىپ ”祖国万岁“ قىلىپ كۆرسىتىلسۇن .

③ بىربۆلەك پروگراممىا يېزىڭ ، شۇكۈنكى چىسلا ئەگەر 25- چىسلا بولۇپ قالسا « دىققەت : ئەتە ۋىرۇس تارقىلىشى مومكىن ! » دەپ ئۇچۇر چىقىدىغان بولسۇن .

④ئىككى خىل دەۋرىيلىك جۈملىسىنى ئىشلىتىپ بىربۆلەك پروگراممىا يېزىڭ:

S=1^2+3^2+5^2+……99^2 دىكى S نىڭ قىممىتى ھىسابلىنىدىغان بولسۇن .

(ئەسكەرتىش : قەدەم ئۇزۇنلىقىغان دىققەت قىلىڭ .)

⑤ a دىن b غىچە بولغان سانلارنىڭ ئۇچىنچى دەرىجىسىنىڭ يىغىندىسىنى ھىسابلايدىغان پروگراممىا يېزىڭ .

⑥ چوڭ – كىچىك جەمئى 100 ئادەم بار ، 100دانە تاۋۇز بار ، ئەگەر چوڭ ئادەملەر بىرى 4 دانە تاۋۇزيىسە،كىچىك بالىلەر 4 ى 1دانە تاۋۇز يىسە تاۋۇز توگەيدۇ ،چوڭ ئادەم قانچە ؟ كىچىك بالا قانچە ؟
(كۆرسەتمە : دەۋرىيلىك قاتلىمى بىلەن شەرتلىك ھۆكۈم جۈملىسىنى ئىشلىتىسىز ؟)